

Johannes av Korset - vägvisare på efterföljelsens väg.

Reträttföreläsning av Biskop Anders Arborelius ocd
Djursholm 19-21 februari 2010
Föreläsningen är nedskrivna efter bandinspelning

Föreläsning I

Som inledning till vår reträtt läser vi den första strofen av Johannes av Korsets Andlig Sång.

*Var fann du tillflyktsorten, min Älskade som lämnat mig i tårar? Du flydde mig som hjorten
som före flykten sårar; mitt rop sprang efter den som ingen spårar.*

*Adónde te escondiste, Amado, y me dejaste con gemido? Como el ciervo huiste, habiéndome
herido; salí tras ti clamando, y eras ido.*

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

I denna dikt ger Johannes av Korset (1542-1591) oss hela vår livshistoria. Vi har mött den Älskade. Kristus har kommit in i vårt liv. Men vi tycker att han hela tiden flyr undan, försvinner, drar sig undan. Innan vi riktigt har kunnat ta till oss detta i vårt liv, är det en gåta. Det gäller den troende människan som anar att det finns något större, något djupare. Det gäller också den människa som inte tror. Det är något hon söker, något som hon aldrig riktigt får grepp om. Denna strof kan vara en mycket helande och uppbyggande erfarenhet, när det går upp för oss, att allt det som möter oss i livet - synbara besvikelser, tomhet och öken - talar om att vi är på väg till det fulla mötet, till den dag då Herren tar oss helt i besittning. Johannes av Korset är hela tiden inriktad på det som han kallar vår kallelse till det största och djupast tänkbara, att bli helt förvandlad i mötet med Jesus Kristus.

Allt som möter oss här på livets väg är för litet för oss, det kan aldrig mätta oss och fylla vårt hjärta. Därför erfar vi ofta i vårt liv ett slags missnöje, ett sökande, en önskan som aldrig riktigt blir uppfyllt. Innan vi begriper att detta är nåd och att vi är på väg till det största och mest underbara som tänkas kan, är livet mycket tungt och svårt. Men vi får inte söka surrogat och fylla vårt hjärta med det som är sekunda varor, utan vi får acceptera att ha ett sårat hjärta och låta det vara sårat istället för att täcka över det med det som uttrycks med det gamla svenska ordet lappri. Vad är då lappri? Det är det vi fyller vårt liv med. Vi kan tänka efter vad som är lappri för oss? Vad är det jag fyller mitt liv med för att döva min längtan, sårbarhet, den sårade känslan av att jag ännu inte är fulländad och att mitt liv ännu inte har nått sitt mål?

Johannes av Korsets budskap går ut på att hjälpa oss att acceptera, att vi är sårade av den Älskade, men att det är ett sår som kan bli förvandlat och som, även när det är smärtsamt, kan fylla oss med glädje och tacksamhet. Därför är fastetiden en mycket lämplig tid att åtminstone nudda vid Johannes av Korset och hans budskap. Fastetiden är en tid av öken. Jesus var fyrtio dagar i öknen. Vi har svårt att klara av så lång tid. Det är så lätt att det endast blir den första eldiga bönen och föresatsen att göra en fin fasta, att spåka sig, offra sig och vara mer kärleksfull mot den man tycker är jobbig och att föresätta sig att inte äta goda bakelser. Men efter några dagar är allt borta. Då blir man besviken på sig själv. Insikten i vår svaghet och bräcklighet är oerhört viktig. Det gäller då att hålla längtan efter att möta den Älskade vid liv och tro att han faktiskt möter oss också i utblottelsen och tomheten och i besvikelsen över att livet inte blev som vi tänkt oss, att människor inte motsvarade våra förväntningar och att vi

inte fick det jobb vi förtjänade. Vi kan räkna upp livets alla vedermödor. Församlingen är så skröplig, medan vi hade förväntat oss något annat. Att i livets bräckliga tillstånd fortfarande bevara längtan efter den fulla föreningen med Kristus är egentligen det som Johannes av Korset vill hjälpa oss med. Det handlar om att inte fastna i lappri och att inte plocka blommorna när vi går upp för berget Karmel.

Johannes av Korset har skrivit fyra viktiga verk. Man brukar säga att det första verket, *Bestigningen av berget Karmel*, är det man sist skall läsa. Det är det tjockaste och kanske mest krävande verket, eftersom det betonar människans bidrag på vägen, allt det hon själv kan göra för att befria sig från sina illusioner, sin svaghet, sin synd. Han analyserar det på ett mästerligt sätt. Det är mycket jobbigt att se sig själv i spegeln och mer och mer se svaghet efter svaghet dyka upp. Först tänker vi att nu har vi klarat av vår svaghet. Men då öppnar sig genast nya avgrunder av mänsklig bräcklighet och tvetydighet. Därför brukar man alltid råda människor att börja med att läsa det sista verket, *Levande kärlekslåga*. Ofta lyder man dock inte detta råd. Det ligger i vår mänskliga natur, att när man får ett råd, försöker man ändå handla på ett annat sätt.

Levande kärlekslåga talar om målet, den fullständiga kärleksföreningen, när Anden som är ingjuten i oss har genomlyst oss och vi är helt öppna för att bli förenade med Kristus. Det är Anden som är den levande kärlekslågan i människan. I början av processen bränns det och gör ont. Vi tycker då bara att det är jobbigt och svårt. Då är det viktigt att komma ihåg att detta är början. När elden börjar brinna i ett trästycke, säger Johannes av Korset, då fräser det, luktar illa och är obehagligt. Så småningom blir vi, om den levande kärlekslågan får fortsätta att brinna, genomglödade av Guds kärlekseld.

Vi måste lita på att det är Guds verk i oss, även om vi i början bara upptäcker våra svagheter, våra bindningar och vår falskhet. Det är så Gud arbetar. Först måste vi inse vårt behov av Gud. Kristendomens egenart är att låta Gud göra jobbet i oss. Vi skall bara låta det ske. I vår tid blir det mycket lätt så att man gör kristendomen till en slags vishetslära, ungefär som i en österländsk meditationsmetod. Vi glömmer att frälsningen är något jobbigt, gör ont och skär djupt i oss. Om Johannes av Korset bara lyckas övertyga oss om det, är reträtten inte förgäves. Det som sker i ert liv, vad det än är, är ett uttryck för att Gud håller på att frälsa er. Gud arbetar inte i en högt svävande sfär, utan i vår historia som är frälsningshistoria.

Ibland glömmer vi det. Vi skulle vilja vara något annat än det vi är. Det ligger i vår natur att vi drömmer om en idealisk värld, där alla är snälla och goda och allt fungerar utmärkt och inga trampar varandra på tårna. Vi har ibland en bild av att det skulle vara så fint. Eftersom vi alla är sårade av arvsynen kommer vi alltid att göra livet jobbigare för oss själva. Gud har skapat oss för att vi skall vara varandra till hjälp, leva i ömsesidig kärlek och bygga upp en värld till hans behag. Men genom arvsynen blir det inte riktigt så, utan Gud måste själv arbeta i var och en av oss. Han gör det ofta genom andra människor, något som Kyrkans mysterium bygger på. Kyrkan består av idel syndare. Det påminns vi om dag efter dag när vi läser tidningen. Hur smärtsamt och jobbigt vi än tycker att det är, vet vi att synden finns överallt i oss människor. Det är alltid lättare att se synden i de andra. Den process som Johannes av Korset beskriver visar, att vi behöver frälsning, eftersom vi är kallade till den fullkomliga kärleksföreningen.

Allt som hindrar oss måste rensas bort. Det sker genom livets alla små eller stora prövningar. Vi skulle vilja att det vore på ett annat sätt. Hur ofta tänker vi inte det? Men vi får inte säga om: om jag levde i en annan familj, i en annan församling, i ett annat kloster, då skulle det

vara bra. Vår stora frestelse är att inte tro, att Gud finns just där vi är nu och att han håller på att befria oss, så att vi kan nå fram till den fulla kärleksföreningen. Johannes uttrycker det i dikten genom att säga, att Gud drar sig undan. Vi skulle vilja att han var där och gav oss allt vad vi behövde och skapade en idealisk värld just nu. Men Gud försvinner för oss och vi får med allt större iver söka honom i vårt liv. Att hålla den lågan vid liv är något av det viktigaste för oss. Vi får tro att vi verkligen är på väg till det fulla mötet. Redan längtan, den sönderslitande längtan efter honom, är nåd. Ofta upptäcker vi det bakvägen. Vi tycker att det är något som saknas, att det är ett tomt hål, att det är öken, torka, tomhet, obehagliga människor och att matsmältningen inte fungerar. Men just i detta möter vi Kristus, den Korsfäste.

Därför skulle vi kunna säga, att fastetidens budskap kan läsas parallellt med Johannes av Korset. Under fastetiden begrundar vi Kristi frälsningsmysterium. Han har tagit på sig vår svaghet, våra lidanden, och det får sitt eko i vår frälsningshistoria. Vi har allt det vi kämpar med, allt det vi har tagit med oss hit, för vi hade ju alla med oss rygsäckar och rullvagnar, problem och bekymmer, saker vi tycker är jobbiga. Min förhoppning, även om ni trodde att ni skulle kunna dansa hem, är att det blir ännu tyngre! Jag hoppas att ni skall se att i det jobbiga finns det nåd, i livet sådant det är, och inte bara sådant det borde vara eller skulle kunna vara. Gud arbetar i ert liv, hurdant det än är, eftersom han är oändligt angelägen om er frälsning och er helgelse. Naturligtvis kan vi inte rättfärdiga synd och allt ont som sker i världen, men Gud kan använda det för världens frälsning. Det försöker Jesus ständigt lära oss. Om någon slår dig på den ena kinden, så vänd den andra till, säger han. Ta på dig ditt kors! Fly inte, utan låt dig såras!

Henri Nouwen (1932-1996), den holländske andlige författaren, skrev en bok som hette *The wounded healer* (den sårade helaren), Jesus kan hela oss endast eftersom han själv är sårad. Vi kan bli helade, endast om vi är sårade. Hur mycket vi än anstränger oss, kommer vi ändå alltid att såra varandra. Ju närmare vi kommer en annan människa, desto mera sårar vi henne. Det har människor i dag svårt att förstå. Man gifter sig och tror, att man gifter sig med en drömprins eller drömprinsessa. En dag vaknar man upp och ser att man gift sig med en jobbig typ och man börjar såra varandra. Men det är nu kärleken kan fördjupas, när vi tror att de sår vi tillfogar varandra också gör oss mer beroende av Kristi kärlek och hans frälsning.

Den engelska karmelitnunnan Ruth Burrows säger om Karmel: "Karmel är ingenting annat än den öken, där man kan bli helt utsatt för den brännande hettan i Guds kärlek". Det är också en god sammanfattning av Johannes av Korsets budskap till oss. Vi är i öknen. Under fastetiden är det tydligt för oss. Men egentligen är hela den jordiska pilgrimsfärden en öken. Vi är på väg till det förlovande landet. Där möter vi den brännande hetta som finns i Guds kärlek. Ibland bränns det outhärdligt. Ibland bränns det mer behagligt. Men det är samma gudomliga kärlek som alltid bränns för att rena oss från allt slagg, all ingrodd själviskhet, självbehag, självömkan, självbelåtenhet, självhävdelse, ja, allt detta som vi inte själva kan bli av med bara för att vi skulle vilja det. Det är då vi utbrister som bruden i *Andlig Sång* i Höga Visan: "Varför döljer du mig?" Vi kan inte riktigt lita på att det är för vår frälsnings och helgelses skull som allt detta sker.

Johannes vill hjälpa oss att förstå det vi på fromt språk kallar Guds försyn. Det ordet har man ibland missförstått. Allt det som sker beror naturligtvis i de flesta fall på andra människors fria vilja. Vi är inte nickedockor där Gud drar i alla trådar. Men horisonten, det övergripande, är Guds försyn. Det är inte Gud som säger till någon att slå mig på min ena kind. Men han hjälper mig att ta emot ännu ett slag, eftersom jag behöver det. Ingenting är så avväpnande

som att vända andra kinden till. Så småningom kan vi upptäcka att Guds försyn är den ständiga horisonten i vårt liv. Ofta sker det i efterskott. Medan prövningen varar är det ofta svårt att se att det finns någon mening med den, men i efterskott kan det gå upp för oss att det var just detta som krävdes för att jag skulle växa och bli mindre. I Guds rike växer vi inte och blir större, utan vi växer och blir mindre, mer utblottade, mer avskalade. Det gör naturligtvis ont, eftersom den gamla människan aldrig riktigt kan acceptera sin begränsning.

Här kan jag citera Teresa av Avila (1515-1582), Johannes av Korsets läromästarinna. Hon liknar den andliga processen vid en fjärils födelse. Fjärilen är först en puppa innesluten i alla möjliga själviska trådar, som binder oss. Så spricker puppan och den vackra fjärilen föds. Den processen tar tid. Teresa säger att det börjar med den lilla silkesmasken. Så blir det en puppa och sedan en fjäril. Tyvärr – och det är en av livets stora tragedier – fastnar många i puppan. Johannes av Korset menar att den största tragedin är att så många människor förblir puppor. Man ryggar tillbaka inför det avgörande, när Gud vill förtära själviskheten. Man återvänder till Egyptens köttgrytor. Man vill inte vara i öknen. Man vill inte avskalas. Puffrestelsen är grundrestelsen. Det kan vara bra att jag tänker efter, vad som är min puffrestelse. Vi är ju alla olika. Vad är det jag ryggar tillbaka för? Var är det jag går tillbaka? Vad är för oss rödlöken och köttgrytorna och allt det som fanns i Egypten och som vi lockas tillbaka till, för vi vill inte ut i öknen? Men Gud är trofast och han fortsätter att arbeta på oss.

Johannes av Korset inskräpper hela tiden att det vi kallas till är öknen, själens dunkla natt eller frälsningsprocessen som ständigt finns där, om vi vågar utsätta oss för den brännande hetten. Någon har liknat vårt liv vid en procession som finns i Echternach i Luxemburg, där man först går två steg framåt och sedan ett steg tillbaka. Så är det ofta i det andliga livet. Vi går några steg framåt. Sedan tar vi ett steg tillbaka, eftersom det är för jobbigt. Sedan börjar vi om igen. Vi kommer i alla fall lite framåt om vi fortsätter och går vidare. Men vi får räkna med att även om vi har läst evangeliet och tagit till oss Johannes av Korsets undervisning, så glömmer vi det, när nästa prövning kommer. Vi har vår glömska som gör att vi faller tillbaka i den gamla människans dröm att vara kvar i puppan. Där är det varmt och skönt. Inga faror kan tränga in i puppan. Där kan vi syssla med släktforskning, bridge och allt annat som människor sysslar med. Vi kan syssla med våra skraplotter eller annat som fyller vårt liv med mening. Vi har alla vår skraplott, vår grundrestelse, som gör att livet är uthärdligt. Vi ligger i vår puppa med våra skraplotter. Helt plötsligt tänds ljuset igen, och vi tar steget framåt. På så sätt kan vi redan från början sammanfatta det vi skall se på.

Det är en klassisk sak i den kristna mystiken och mystagogin att vi måste ha målet klart för oss. Annars kommer vi aldrig iväg. Annars hinner vi inte ens gå och köpa skraplotter, utan vi sitter bara still. Målet är den fullkomliga kärleksföreningen, att se Gud ansikte mot ansikte, att bli förvandlad av honom, att ta emot den andliga förmälningen. Mystikerna använder olika ord och talesätt. Gud har reserverat det största och högsta till oss, det som de grekiska kyrkofäderna kallar gudomliggörelse. Johannes av Korset använde också det ordet. Kristus har trolovat sig med sin brud, Kyrkan, och han vill låta henne få del av allt. Och vi är Kyrka. Vi är brud.

Men här på jorden måste vi hela tiden renas och frälsas. På svenska säger man ofta: jag är frälst. Men Johannes av Korset skulle snarare säga: jag håller på att frälsas ända till mitt sista andetag. Det finns något mer i mig som måste helas, renas och förvandlas. Därför gör det ont. Men det är en helande smärta. Gång på gång måste vi lära oss det, för vi tror det liksom inte, när det är som värst. Vi tror inte att det är så och återvänder till puppan, skraplotterna och

köttgrytorna för att ha det mysigt en stund. Men plötsligt ser vi att vi inte bara är skapade för något mysigt utan för något mer.

Johannes av Korset lämnar oss aldrig i fred. Troligen är det därför han utsågs till kyrkolärare. Han kommer alltid att oroa oss. Vi tror att nåden innebär att det bara skall vara ro och frid. Men det finns också en helig oro. Vi måste vidare. Vi får inte slå oss till ro. Just fastetiden har denna innebörd. Vi förbereder oss för påsken, det stora mysteriet, Kristi uppståndelse, vår förvandling, evigheten. Målet finns där. Men vi förirrar oss på vägen. Vi stannar på vägen och plockar blommor, spelar lite golf och bridge och äter de goda fastlagsbullarna. Vi söker de små trösteämnena. Egentligen har vi aldrig lämnat puppan. Att släppa nappen ut vårt gap är inte så lätt. Vi söker alltid en ny napp. Men Guds barmhärtighet är stor. Han står ut med oss. Han släpper inte taget. Han kommer alltid att fortsätta att oroa oss.

Anden, den levande kärlekslågan, lämnar oss aldrig i fred. Det är vår lycka att livet aldrig blir riktigt så behagligt som vi hade tänkt. I detta sammanhang berättar Teresa av Avila en fruktansvärd liknelse. Det fanns en mycket from kvinna som levde i sitt hem. Allt var väl ordnat. Hon lyckades till och med få prästen att komma hem och läsa mässan, så att hon slapp att träffa alla otrevliga människor i kyrkan. Det var perfekt. Men så en dag kom inte prästen. Då blev hon så arg att hon dog. Någon värre död kan man inte tänka sig, sade Teresa av Avila. Man kan göra också fromheten till en napp. Våra illusioner kan använda även den för att stärka vår jagiskhet. Här är Johannes av Korset obönhörlig. Därför blev han aldrig så populär i sina medbröders ögon. Om man säger sådana saker, är man inte så bekväm. Samtidigt läste jag i en svensk turistbroschyr, att Johannes av Korset var den mest älsklige av alla spanska helgon. Här ser vi båda delarna. Han var den mest hänsynslöse och den mest älsklige. Här ligger något av hans mysterium, att han både kunde hjälpa människorna att inte fastna på vägen och samtidigt ge dem den hjälp de behövde.

Vi läser en annan strof av Andlig Sång som avslutning.

Jag finner bergen tomma och ser vid ingen flod den flydde gästen; jag plockar ej en blomma, jag skyr ej vilddjursnästen, jag överskrider gräns och mur och fästen.

Buscando mis amores iré por esos montes y riberas, ni cogeré las flores, ni temeré las fieras, y pasaré los fuertes y fronteras.

Föredrag II

Vi börjar åter igen med en strof av Johannes av Korset Andlig Sång.

O kom och var mig nära, ty av vem annars kan mitt hjärta helas? Låt ej mer till din kära budbärare fördelas, som aldrig bringa mig det svar som felas!

¡Ay, quién podrá sanarme? Acaba de entregarte ya de vero; no quieras enviarme de hoy más ya mensajero, que no saben decirme lo que quiero.

När vi talar om Johannes av Korset är det mycket lätt att bara fastna i själens dunkla natt. Han är känd som den som har hjälpt människor att verkligen upptäcka Kristi kors i det svåra, tunga och oförklarliga. Men allt detta syftar till den stora omdaning, förvandlingen och den fullkomliga kärleksföreningen. Som vi redan sagt är det ungefär samma sak som med

fastetiden. Den är bara en förberedelse till påsken. All den försakelse vi tar på oss, all den ensamhet i öknen som vi kan gå igenom är bara en hjälp för oss att nå fram till det fulla mötet, till Kristi seger i oss, till uppståndelsen och det nya livet. Därför är det mycket viktigt att alltid ha detta mål för ögonen för att orka gå vidare, för att inte ge upp och återvända till köttgrytorna i Egypten. Därför måste vi mer och mer ha längtan efter det fulla mötet med den som kan hela vårt hjärtas längtan och ångest. Det handlar om längtan efter den fullkomliga närheten. Johannes av Korset kan hjälpa oss att verkligen ha blicken riktad framåt.

Vi skall se på några uttryck där han söker förklara det oförklarliga, det som är den djupaste meningen med vårt liv: att vi skall bli helt förenade med Gud. Vi måste komma ihåg att orden aldrig räcker till för att skildra detta stora och underbara. Men orden har också en kraft som leder oss utöver dem in i mötet med Guds mysterium. Därför skall vi nu se på några ställen i *Andlig Sång* som kan hjälpa oss en bit på vägen. *Andlig Sång* är egentligen en kommentar till Höga Visan, som är både det gamla och det nya förbundets sätt att allegoriskt skildra mötet mellan Brudgum och brud, Kristus och Kyrkan, Kristus och själen. Hela den kristna traditionen använder Höga Visan för att ge oss en liten aning om hur nära Gud vill komma oss i Kristus.

Andlig Sång passar mycket bra i vår ekologiska tid. Allt tilldrar sig i en underbar trädgård. Hela skapelsen, allt det Gud har gjort, är en underbar trädgård, där allting vittnar om Guds närhet. Men genom vår synd och svaghet kan vi dölja honom. Här står vi hela tiden på knivsegen att antingen se allt det som finns omkring oss som budbärare som talar om Gud eller drunkna i det, suga ut det, förstöra det, använda det för oss själva. Vi borde mer och mer ställa fram i ljuset, att det finns en parallellism mellan vår inre tillhörighet till Kristus och den miljö där vi lever. Om vi ser på naturen, skapelsen, som något där Guds godhet, skönhet och sanning träder fram, får vi ett annat förhållningssätt till omvärlden. Då kan vi också få hjälp av den i vårt inre möte med Kristus. Det bibliska sättet att se på tillvaron kan bli mycket aktuellt i vår tid, när vi börjar bli mer och mer medvetna om att det finns en risk att vi förstör och utsuger skapelsen och naturen för egna syften.

Johannes av Korset kan hjälpa oss att bli hemma i den underbara trädgård, där vi är placerade, samtidigt som vi vet, att den bara är en tillfällig hemvist på väg till den fulla verkligheten i Guds rike. Det är hela tiden fråga om en avvägning. Vi ser spåren av Guds skönhet när vi ser ut genom fönstret, men vi kan också glömma Guds närhet, att skapelsen är något som pekar vidare. Likadant är det i vårt förhållande till våra medmänniskor. I varje människa ser vi Guds avbild. Men det är mycket lätt att antingen fastna i det som attraherar oss eller det som stöter bort oss. Därför är den kristna mystiken i Johannes av Korsets skepnad och gestalt en stor hjälp också för vårt yttre förhållningssätt i denna värld.

Målet är det största och det mest underbara och det kan beskrivas så här: ”Det är en total omdaning i den Älskade. I denna ger sig båda parter helt och fullt åt varandra med viss fullbordan i kärleksföreningen i vilken själen blir gudomlig och Gud genom delaktighet så mycket det är möjligt i detta liv”. Enheten mellan människa och Gud är så stor att man i traditionen vågar tala om gudomliggörelse, inte så att människan blir Gud, men att hon får dela så mycket av Guds verklighet att den tränger in och förvandlar allt. ”Samtidigt som ingen av dem upphör att vara sig själv”, säger Johannes för att förklara denna djupa förening. Vi kan jämföra det med mänsklig kärlek och vänskap. När två människor verkligen hör ihop liknar de varandra mycket och återspeglar varandra. De förblir vad de är, men någonting av det djupaste kan man känna igen i den andre. Denna fulla förening är människans yttersta mål. Gud älskar henne så högt att han vill att hon skall få dela hans existens i all evighet. Därför

blir Gud människa och tar på sig hela livets börda här på jorden. Därför lider, dör och uppstår han för att locka oss ut ur vårt skal, ur vår puppa, som vi tidigare sagt, så att vi kan födas till det nya livet och bli den sköna fjäril som Teresa av Avila talar om, bli det som är vårt innersta och djupaste.

Johannes fortsätter: ”När själen någon tid varit trolovad med Guds Son i helgjutten och öm kärlek, kallar Gud henne och för henne in till sin blommande trädgård för att fullborda det övermåttan lycksaliga tillstånd som det andliga äktenskapet är.” Åter igen talas det om trädgården, miljön. Tänk om vi kunde se på vår omgivande miljö som denna blommande trädgård! Vare sig vi lever i ett höghus i Tensta eller i en villa i Bromma får vi tro, att den miljö där Gud genom sin försyn har placerat oss är en blommande trädgård, där allting vittnar om honom och där han vill komma oss nära. Kanske vi här i Djursholm och den snötäckta trädgården kan ana något av detta.

Ibland är det lite svårare att se på vår invanda miljö på detta sätt. Där hittar vi alltid något att klaga över. Det kan vara grannen som spelar rockmusik eller Bach på högsta styrka. Det finns alltid något som stör. På arbetsplatsen är det jobbiga chefer och besvärliga kollegor. Genom arvsynden hakar vi tyvärr upp oss på det som är jobbigt, det som hindrar oss att se att vi lever i denna blommande trädgård. Men under en reträtt är det meningen att vi skall få bättre aning om det. Även om snöstormen hotar, kan vi här ana trädgårdens skönhet och hjälp. Det skall vi ta med oss hem, till jobbet, där vi kämpar med alla de vardagliga svårigheterna. Allt detta har Gud förberett till mig för att jag där skall möta honom.

Som vi redan sagt, stryker vi ordet om ur vår vokabulär. Om det vore tystare därhemma, om de vore snällare på jobbet, om församlingen fungerade bättre, om äktenskapet vore bättre tänker man lätt. Men det är frestelserna vi radar upp. Vi flyr från Guds ansikte och drömmer om något annat. Egentligen avvisar vi Guds nåd, Guds försyn, och vill själva bygga upp något, där vi själva styr och ställer.

Vi är placerade i en trädgård liksom bruden som söker Brudgummen för att återvända till Höga Visans språk. För oss är det lite svårt att ta till oss det bibliska sättet att uttrycka sig. Vi tycker att det är antingen för romantiskt eller för påtagligt. Ändå kan trädgårdens språk i dag tala till oss som börjar bli mer medvetna om vår relation till skapelsen, naturen, miljön. Det är just där örtagårdsmästaren, trädgårdsmästaren, finns. Därför är det ingen tillfällighet att den uppståndne Herren ikläder sig trädgårdsmästarens gestalt när Maria Magdalena kommer. Jesus har en tendens att dölja sig, att förklä sig, att vara fördold i vårt liv. Den Uppståndne väljer att vara det han egentligen är, trädgårdsmästaren, som vårdar den miljö där vi möter honom.

Johannes av Korset hjälper oss att bli hemma i vår miljö. Även om vi tycker att den är påver, att det är mycket där som skingrar våra tankar och gör det svårt för oss att möta honom, är det A och O att verkligen tro, att just där jag lever kan jag möta den levande Herren. Han är inte långt borta. Han döljer sig bland trädgårdens buskar och snår, men det är för att vi skall söka honom med större iver. Det får vi aldrig glömma. När vi tycker att Gud är frånvarande är det för att vi skall söka honom ännu mer. Han döljer sig för att locka fram vår djupaste längtan och överlåtelse.

Meditera gärna över Höga Visan! Det är den som Johannes av Korset ser som modell för människans längtan efter Gud och framför allt som modell för Guds längtan efter människan. Vår längtan är ju bara en liten återspeglning av hans längtan efter oss. Det är mycket hoppfullt

att komma ihåg, när vi tycker att vi fastnar vid bridge, biljard eller skraplotter. Vi har alla våra svagheter vi så lätt fastnar vid. Det kan vara goda och fina ting. Skraplotter är inte det värsta som finns. De kan tyckas vara ganska oskyldiga. Men vi kan fastna vid allting, också vid miljön. Vi får inte plocka blommorna på vägen upp mot Gud, sade Johannes av Korset. Vi får inte fastna i snåren och plocka svamparna och de goda bären, utan vi måste hasta vidare honom till mötes. Naturligtvis får vi plocka svamp och bär, men om det blir vårt livsinnehåll och fyller vårt hjärta, är det något som är en falsk ton i vårt liv. Här är Johannes obönhörlig. Det är bara den Älskade som kan fylla vårt hjärta. Det är bara han som är värdig vår kärlek. Det är viktigt att ha denna målbeskrivning inför ögonen när vi skall gå ut på den andliga vandringen, ökenfärden och bergsbestigningen. Annars kommer vi att fastna eller återvända nedåt. Det är för tungt om vi inte anar vilken oändlig härlighet som Gud har i beredskap till sina barn. Vi orkar inte heller ta oss igenom fastetiden om vi inte har påskan för ögonen. Då härdar vi inte ut i öknen, utan då tröttnar vi och återvänder till det vi så lätt fastnar vid.

Johannes av Korset fortsätter att skildra den härlighet vi är kallade till. ”Vi kan därför i sanning hävda att denna själ här är klädd i Gud och badar i gudomlighet. Det sker inte liksom på ytan utan i det djupaste av hennes ande, där det överflödar av gudomlig lycksalighet. Hon är där stillad av det andliga livets vatten”. Gud vill släcka vår törst. Han vill att vi skall få bada i gudomlighet.

Vi talar om det levande vattnet som är ingjutet i oss genom dopets sakrament. Dopkällan torkar aldrig riktigt ut, utan den måste hela tiden fylla oss med nytt liv, nytt hopp. Denna bild av Andens verk inom oss är mycket viktig. Vi tror att det inom oss finns ett levande källflöde som är Gud själv. Vi tror att vi genom dopet blir bebodda av Gud. ”Förstår ni inte att ni är Andens tempel?”, säger Paulus. Det kan vi aldrig riktigt förstå, men i tron bejakar vi att vi fått denna värdighet genom vårt dop, att vi är ett tempel, där vi badas i gudomlighet. Vi kanske inte känner det eller erfar det. Nutidens stora frestelse är att vi hela tiden vill ha upplevelser av allting. Det skall kännas på ett speciellt sätt. Vi känner efter om det känns riktigt att gå till kyrkan eller ej. Ofta känns det inte riktigt, för vi vill hellre gå på casino eller disco.

Att då samtidigt som vi väntar efter fullheten härda ut i ökentorkan är mycket berikande för en människa. Det är egentligen det som påskens mysterium handlar om, om kors och uppståndelse. Det är två sätt av samma verklighet. Kristus är korsfäst och han har uppstått. Det är där vi finner vår frälsning och vår fullhet. Vi kan inte välja det ena utan att ta med det andra. Vi måste mer och mer bli medvetna om målet, vad detta nya liv, uppståndelsen, innebär. Därför tecknar Johannes av Korset detta ideal för oss så att vi inte försvagas i vår längtan och iver.

Johannes fortsätter: ”Vilken djup mättnad upplever inte själen i hela sitt väsen, när drycken som man ger henne inte är mindre än en ström av ljuslighet. Denna ström är den Helige Ande”. Den Helige Ande är ständigt verksam inom oss för att ingjuta detta levande vatten i oss och släcka vår törst. Samtidigt är det han som uppväcker törsten så att vi skall längta ännu mer. När vi verkligen känner tomheten, törsten, torkan är det också Gud som verkar. Det tror vi ofta inte. Ingen vill riktigt tro det. Då tror man att allting är slut, att man har blivit övergiven av Gud, att han har stängt sin kärleks dörr.

Men just torkan, tomheten, törsten är det stora tecknet på att Gud vill föra oss vidare. Det är så med Guds kärlek att vi alltid kan komma längre och längre in i den. Vi kan inte nöja oss med det vi nu erfar. Frestelsen att vi nöjer oss och blir stående där vi är, är evig. Det finns naturligtvis en god förnöjsamhet, att vi inte hela tiden klagat och gnäller. Men det kan också

finnas en falsk förnöjsamhet, att vi inte strävar efter den högsta kärlekens fullkomning utan nöjer oss med det medelmåttiga och halvljumma.

Det kan ibland vara svårt att urskilja dessa nyanser. Här måste den andliga vägledningen komma in. Vissa människor, som har en mycket djup andlig kapacitet och verkligen har denna drivkraft, kan av falsk ödmjukhet bli stående på vägen. ”En ann är så god som en ann”. Det synsättet ligger i vårt svenska kynne. Vi kan kalla det jantelagen eller överdriven syn på jämställdhet. Ingen får vara bättre eller ha kommit längre än någon annan. Det finns något gott i detta synsätt, men det kan också överdrivas och bli ett hinder på vägen till helighet och mötet med Gud. Därför är det viktigt att man i sitt andliga liv begrundar detta och får hjälp att utskilja. Har jag fastnat? Har jag blivit stående på vägen? Har min längtan blivit beskuren? Gud vill ge oss oändligt mycket, men ibland nöjer vi oss med, som C S Lewis (1898-1963) säger, ”*a nice cup of tea*”. Vi nöjer oss med surrogat. Det är därför den Helige Ande hela tiden behöver verka inom oss.

Paradoxalt nog yttrar det sig ofta som ett slags missnöje. Vi ser ofta Guds härlighet liksom bakifrån. Vi saknar något. Vi vet inte riktigt vad. Vår törst har inte stillats. Risken är då att vi antingen går tillbaka och säger, att det som har med andlighet att göra inte är någonting för oss. Jag är ju bara en medelmåta. Då är det bättre att jag sitter på ett kontor och jobbar över och tjänar lite mer pengar eller att jag blir stående och säger att jag inte har rätt att förvänta mig mer av Gud.

Därför är Johannes av Korsets skildring av målet mycket viktig, så att vi förstår att Gud vill ge oss allt detta. Alla är kallade till helighet. Gud vill förvandla alla genom sina nådegåvor. Det innebär inte att vi alla blir kopior av Johannes av Korset. Risken finns att man vill bli som Franciskus (1182-1226), Thérèse av Lisieux (1873-1897) eller den heliga Birgitta (1303-1373), liksom man i världen vill bli som Lill-Babs eller Måns Zelmerlöw. Det ligger i vår kultur att alla skall vara likadant klädda, sjunga likadant och se likadana ut. Men även på det andliga livets plan kan vi ibland glömma, att det är oss Gud vill förvandla och heliggöra. Han vill inte att jag skall vara en kopia av Johannes av Korset eller av den heliga Birgitta, utan det är mina nådegåvor, min identitet, min djupaste verklighet som skall förvandlas. Jag kan inte gömma mig bakom någon annan, utan jag måste vara skyddslös för Guds brännande kärlek. Gud är den brinnande busken. Den busken brinner också i vårt hjärta. Gud är en förtärande eld, samtidigt som han är det levande vattnet i oss. Elden slocknar aldrig. Vi kan försöka dämpa den, men rätt som det är flappar den upp för att föra oss vidare.

Vi kan använda två till synes motsatta bilder av Guds verk i själen: vattnet som ständigt ger oss ny frisk kraft och elden som ständigt brinner i oss, förtär oss och får oss att gå vidare. Typiskt för mystikens språk är att det är så paradoxalt. Man kan liksom i Bibeln använda till synes helt motsatta bilder. Johannes av Korset använder med förkärlek Bibelns språkbruk. Gud är både den brinnande busken, elden, och det levande vattnet. ”Eftersom dessa vatten är Guds innersta kärlek”, skriver han, ”tränger de in i själens innersta och ger henne att dricka ur denna ström av kärlek, vilken som sagts är hennes Brudgums ande som ingjuts i henne i denna förening”.

Vi har fått Kristi Ande inom oss som ett levande vatten. Det vattnet förenar oss alltid med Fadern. ”Kom till mig, ropar detta vatten”, säger den helige Ignatius av Antiochia (30-107). Anden ropar hela tiden inom oss: ”Kom till Fadern! Återvänd till mig!” Kristus vill föra oss tillbaka till Fadern. Det är därför nästan alla liturgiska böner är riktade till Fadern genom Sonen i Anden. Genom vårt dop är vi infogade i Treenighetens dynamik. Jesus har kommit

för att föra oss hem till Fadern. Denna verklighet är en inre verklighet i oss genom dopet och inte bara något långt bort i fjärran.

Så småningom kan vi lära oss att se på hela livet i detta perspektiv. Det som händer utanför oss och det som händer inom oss pekar fram mot att vi är kallade att komma till Fadern, att Sonen vill hämta hem sin brud, själen, respektive hela Kyrkan till Fadern. Jesus har uppstått för att vi också skall få del av uppståndelsen och komma hem till Faderns rike. Det är paradigmet för hela vårt liv. Det som sker inom och utom oss på alla nivåer talar om Guds innersta kärlek. Det är Guds stämma som kallar oss till honom och säger: ”Kom till Fadern”. Så småningom upptäcker man mer och mer skeendet, att det hela tiden pågår en slags omdaning. ”Omdaning i Gud”, säger Johannes, ”gör henne så samstämd med Guds enkelhet och renhet, i vilken det varken finns form eller fantasibild, att det gör henne klar, ren och tom på alla former och bilder, luttrad och upplyst i en enkel kontemplation.”

Vi blir mer och mer samstämda med Guds enkelhet och renhet. Vi börjar tänka mer utifrån Guds sätt att tänka, handla mer utifrån hans sätt att handla, se mer på varandra med Guds blick. Det är underbart när det går upp för oss, att vi faktiskt kan se på varandra med Guds blick. Kontemplation är inte bara en högre form av bön, även om det naturligtvis i första hand innebär att vi får dela Guds blick på sig själv. Vi ser på Gud som han ser på sig själv. Men vi får också se på varandra med Guds blick. Kanske ni har mött någon som har sett på er på detta djupa, inträngande, kärleksfulla sätt. Jag kommer ihåg, att när man mötte Johannes Paulus II var det inte så mycket vad han sade som man lade märke till utan just blicken. Man märkte att han såg rakt in i en. Där kunde man inte gömma sig bakom några fasader eller påklistrade attityder. Samtidigt var det en djup, kärleksfull blick, men mycket avslöjande och inträngande. Kanske vi har mött någon människa som har sett på oss på det sättet. Kanske vi själva också har kunnat se på en människa på detta sätt. Att kunna göra det är en följd av kontemplationens gåva.

Kontemplationen är, som Johannes av Korset säger, ingenting annat än ett mystiskt ingjutande av Gud själv. Vi får inte glömma att vi redan fått den förmågan som ett frö genom vårt dop, när vi fick del av trons, hoppets och kärlekens gåvor, det som man i den mystiska teologin kallar de teologala dygderna. Vi skall se lite mer på dem senare. Det är viktigt att redan nu vara medveten om att det är de som förenar oss med Gud. Det är de instrument vi har för att komma Gud nära – tro, hopp och kärlek som Paulus talar om. Det är våra känselspröt för att komma i kontakt med Gud. Det är våra antenner för att ta emot honom i vårt liv.

Vi tror ofta att det är de naturliga själsförmögenheterna, våra tankar, vårt förstånd, vår fantasi och våra känslor, som hjälper oss att komma Gud nära. Men de räcker inte långt. Tragedin är ofta att vi satsar allt på att använda de naturliga sinnesförmögenheterna. Det kan vara förståndet – vissa människor är ju förståndsmässiga. Andra är mer känslomässiga och åter andra har mer drömmar. Vi märker att vi inte kommer längre. Vi kommer till kyrkan och tänker att nu skall vi verkligen be och komma Gud nära. Så börjar vi tänka på Gud. Men efter en stund tänker vi mer på fläskkotletterna som vi skall laga eller på att man varslar oss på jobbet. Tankarna kan vi aldrig styra. De är som vilda hästar som stormar fram, säger Teresa av Avila, eller som nattfjärilar som kretsar omkring lampan. Då blir vi lite deprimerade, lite arga på Gud. Nu skall jag äntligen ha tid för Gud, tänker man, och så försvinner han. Eller så tänker man på arbetsmarknadsbekymmer.

Johannes av Korsets största bidrag till teologin, inte bara till den mystiska teologin, utan till teologin som dess helhet är, att han har hjälpt människor att förstå vilka instrument de har för att komma Gud nära. Tyvärr är det något man inte så ofta hör talas om, vilket medför att människor sitter och kämpar med sina tankar, förståndsgåvor och känslor och då blir ganska frustrerade i bönen. Johannes av Korset ser på hela den andliga processen som en reningsprocess, där tron, hoppet och kärleken renar våra sinnesförmågor. Vi tror ofta att det gäller att tänka riktigt intensivt. Här kan man ibland ta hjälp av de österländska metoderna som ibland kan vara mycket effektiva för att få våra tankar att hänga ihop. Men det är inte på det planet som den kristna bönen egentligen äger rum utan på ett mycket djupare plan, där vi har de teologala dygderna eller krafterna. Ordet dygd är detsamma som det latinska ordet *virtus* och det grekiska ordet *dynamis* som också betyder kraft. Det är en ingjuten dynamik, där Gud kommer oss till mötes. Det är bara ett eko av Guds tilltro, kärlek och hopp till oss. Bön är alltid en relation. Det är inte jag som tänker och känner, utan det är Gud som kommer in i mitt liv och jag försöker ta emot honom på motsvarande sätt.

Johannes av Korset kan verkligen hjälpa oss att bli samstämda med Gud. Ordet samstämd är mycket viktigt. Gud tror på oss, älskar oss och hoppas på oss. Vi försöker svara på samma sätt. Samtidigt vet vi att det inte är så lätt. Även om vi har hört det tusen gånger kanske det inte riktigt har gått hem. Men innerst inne anar vi, att det måste vara så att våra tankar, känslor, våra naturliga sinnesförmågor inte räcker till för att nå fram till den levande Guden. Han är oändligt mycket större än allt vad vi kan tänka, känna och förstå. Därför är det så viktigt att upptäcka, att vi har andliga nådegåvor: tro, hopp och kärlek. Det är en verklig kraftkälla i oss, en dynamik som kan hjälpa oss att komma honom närmare. Det Jesus talar om i evangeliet är att vi skall älska, tro och hoppas. Det är vår spännande uppgift att i vårt liv, i den trädgård där vi befinner oss, skall vi lära oss att leva i tro, hopp och kärlek. Vi vet inte vad som händer. Nu börjar snöstormen komma. Det kan bli så mycket snö att vi aldrig kommer ut härifrån. Men ändå har vi denna tillit till Gud att vi kan möta honom. Så kom ihåg det lilla ordet samstämd! Människan är som ett underbart instrument som måste bli samstämt med Guds eviga lovsång. Tonerna i oss måste mer och mer renas. Gud är som pianostämmaren som stämmer sitt instrument så att det skall bli en del i den fullkomliga lovsången.

Johannes av Korset använde som vi sade med förkärlek bibliska bilder. När han då talar om Fadern märker vi, att han använder ett språk som vi känner igen. "Innerligheten och äktheten i den kärlek med vilken den oändlige Fadern omhuldar och upphöjer denna ödmjuka och kärleksfulla själ uppnår en sådan höjd att Fadern själv i sanning underordnar sig henne för att upphöja henne som om han vore hennes tjänare." Det är det som inkarnationen innebär. Gud blir människans tjänare. Han stiger ner i vår värld för att tjäna vår frälsning. "Så djup är Guds ödmjukhet och mildhet", utropar Johannes av Korset. Hela frälsningshistorien uttrycker, att Gud för att rädda oss blir vår tjänare. Han har inte kommit för att bli betjänad utan för att tjäna. Här är kristendomen unik bland alla religioner. Ingen annan vågar säga att han, som är universums herre och lever i ett ljus dit ingen kan nå, blir människornas tjänare och slav. Det handlar om *kenosis*, utblottelse, något som vi är kallade att efterlikna. Vi skall liksom Jesus bli varandras tjänare. Det låter vackert, men det är mycket jobbigt, när vi i vår livsmiljö förväntas vara tjänare av dem vi tycker är obehagliga, högmodiga och besvärliga personer. Det är där vi sätts på prov. Så ödmjuk är Gud att han omhuldar och upphöjer oss på detta sätt.

Johannes fortsätter: "På liknande sätt ägnar han sig åt att omhulda och smeka själen precis som en mor som kärleksfullt sköter om sitt barn och ammar det vid sitt bröst." Också det är en biblisk verklighet, att Gud är som en kärleksfull mor som ammar sitt barn och ger det sin

mjölk. På ett annat ställe säger Johannes av Korset om vår andliga väg, att så länge vi är spädbarn får vi den goda modersmjölken. Men när vi sedan skall växa upp stryker Gud besk aloesaft på sitt bröst för att avvänja oss, så att vi kan gå ut i öknen, så att vi kan följa utblottelsens väg. Först tycker vi att det är kärlekslöst, när en mor gör på det sättet. Men samtidigt vet vi, att vi för att växa upp och bli mogna människor måste lämna den söta bröstmjölken. Vi kan inte bara få vetebröd och småkakor utan vi måste också ha det torra knäckebrödet eller det hårda rågbrödet. Det ingår i Guds fostran att vi inte alltid kan få det söta, det smakliga utan att vi också behöver det stränga, det kärva, det kyliga. Det kan vi tänka på nu när snöstormen yr, att vi behöver konfronteras med livets svårigheter och kyla för att nå fram till fullheten.

Allt i vårt liv uttrycker egentligen Guds omsorg oss. Den satsen borde vi skriva högst på almanackan varje dag. Tänk vad det skulle bli underbart, om vi kom ihåg att allt det som händer i dag uttrycker Guds omsorg om mig. Men så går det inte som jag vill. Brödrosten fungerar inte. Bussen kommer i otid. På jobbet är alla otåliga. Värmen fungerar inte i huset. Det gäller att då komma ihåg, att allt detta uttrycker Guds omsorg, att han omhuldar mig, att han strukit sin aloesaft på bröstet. Då är det inte så lätt. Förr eller senare hamnar jag där jag inte riktigt kan lita på att mitt liv är just den plats där Gud vill möta mig. Brödrosten skall ju fungera. Hantverkarna skall komma i tid. Bussen får inte vara försenad. SL måste göra allt för att trafiken skall fungera. Egentligen skall allt fungera, men det gör det inte alltid. Då gäller det att fortfarande tro, att Gud söker mig och vill möta mig. Det kanske är lite lättare att tolerera det som händer med SL och hantverkarna. Men det är svårare att tolerera svek från människor som vi har litat på. Det skär så djupt i själen att se att församlingen är urusel, att präster och biskopar inget är värda och att man i den egna familjen inte är drömprinsar och drömprinsessor. Ändå måste jag våga lita på att Gud omhuldar mig och leder mig genom mitt liv. Det är då tron, hoppet och kärleken verkligen styr oss. Det innebär inte att vi inte får reagera på det som händer. Men tvärs genom det som sker kan vi komma Gud nära. Det är oerhört svårt att bearbeta mänskligt svek, men det svåra kan hjälpa oss att bygga mer på Gud och att inte förvänta oss allt av våra medmänniskor eller av oss själva. Vi får tro att allt som sker i vårt liv kan föra oss närmare Gud. Allt i trädgården talar om honom. Även ormen påminner oss om att det är Herren vi tillhör.

”Då blir själen”, som Johannes av Korset säger, ”liksom gudomlig, gudomliggjord och har inom sig inte ens en första ansats till något som hon tror står Guds vilja emot”. Med den första ansatsen menar han den naturliga, spontana reaktionen. Vi kan ta exemplet med kinderna. Vi får ett slag på den ena kinden. Den första ansatsen är nästan alltid att slå tillbaka. Någon säger ett fräckt ord, och vi har genast ett dräpande svar på tungan. Den första ansatsen hos den gamla människan är att ge igen. Men Jesus vill lära oss det andra sättet, att vända andra kinden till. Någon säger något elakt, och vi svarar: ”Tack skall du ha, raring.” Det kan låta lite tillgjort. Men vi kan ibland avvärpa någon. Om chefen är riktigt arg kan vi avvärpa honom genom att säga: ”O, raring, du är underbar.” Den första ansatsen är ofta att ge igen, att svara med samma mynt. Öga för öga och tand för tand. Det är den gamla människans lag. Det är hundens Pavlovs reflexer. Men ju mer vi gudomliggörs av Guds nåd kan Guds vilja bli vår första ansats. Det tar tid, men ibland kan det lyckas. Det är underbart när det går upp för oss att ibland, utan att riktigt tänka efter, kan vi göra något till Guds ära. Vi kan vända den andra kinden till. Ofta måste det gå mycket fort, på en bråkdel av en sekund. Någon håller på att drunkna där ute. Första ansatsen är: ”Måste jag gripa in? Finns det inte någon annan i närheten?” Då blir ingenting gjort. Men vissa människor hoppar i. Man vet aldrig i förväg vem som gör det. Ibland är det de vi minst väntar.

Det är som i en förföljelsesituation. Man har t.ex. studerat vilka det var som gömde judar under nazisttiden. Det var inte alltid moraliska mönstermänniskor. Likadant var det under reformationstiden i Tyskland. De som höll fast trots förföljelsen var ibland de minst värdiga prästerna, konkubinatsprästerna, medan munkar och fromma präster gladligen övergav sin tro. Vi kan aldrig riktigt veta vilken människa som i det avgörande ögonblicket håller måttet. Det är därför den heliga Teresa av Avila talar om den heliga osäkerheten. Vi kan aldrig vara säkra på att vi är dessa goda, heliga människor som vi ibland tror att vi är. Ibland är det de syndiga och besvärliga som gör det bästa. Man behöver bara tänka på Oskar Schindler (1908-1974) som inte var Guds bästa barn men som blev en hjälte.

Det är viktigt för oss att komma ihåg att vi alltid står på knivseggen. Vi kan aldrig vara säkra på att vi har förvandlats så mycket av Guds nåd att vi alltid följer hans vilja. Ibland är det i kristna kretsar man är riktigt elak mot varandra. Det kan vara en nästan utstuderad elakhet. Vi kan aldrig sätta oss på våra höga hästar, utan vi måste vara medvetna om vårt totala beroende av Guds nåd. Själens måste alltid bevara denna ödmjukhet och sitt totala beroende av Kristus.

Vi avslutar med ännu en strof ur *Andlig Sång*.

O Liv, säg hur du orkar fortsätta med ditt icke-liv i livet med bröstet som förtorkar, av pilar dödligt rivet från allt som av den Älskade blev givet?

Mas cómo perseveras, oh vida!, no viviendo donde vives, y haciendo porque mueras las flechas que recibes de lo que del Amado en ti concibes?

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen

Johannes av Korset III

*I nattens dunkla timma, tänd av den kärlek som ej blir förbrunnen. O sköna lyckostrimma!
Var obemärkt jag hunnen ut från min tysta boning och försvunnen.
I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.*

När vi börjar se på själens dunkla natt, gör vi alltså det bakifrån. Vi har försökt se den kallelse och det mål som Johannes av Korset målar upp för oss i *Andlig Sång* och likadant i *Levande kärlekslåga*. Målet är alltid viktigt för att vi skall orka gå vidare. Vi måste veta vart vi är på väg. Om vi har en lång utbildning, måste vi veta att den når fram. Och om vi har ett långt liv, måste vi veta att det är ett mål som väntar på oss i Guds eviga härlighet.

Det gäller också vår andliga livsväg. Den är ofta kännetecknad av öken, torra och kors men leder fram till nytt liv och uppståndelse. När Johannes av Korset skriver *Själens dunkla natt* är det i backspegeln, för han vill hjälpa människor att härda ut, när de går genom öknen. Det är likadant för oss nu i fastetiden. Vi vet att vi skall nå fram till påsken. Vi vet att Kristus har uppstått och att han vill låta oss få del av uppståndelsen. Det hjälper oss att ta vårt kors på oss, att gå in i fastetidens bot, fasta och allmosegivande. Vi vet att vägen måste gås för att målet skall nås.

Vad är då själens dunkla natt för någonting? Är det något alla människor drabbas av, eller är det något som Gud ger vissa människor i sin nåd? Det beror på oss. Ingen människa kan

undgå smärtan, oförståelsen, det tunga, det obegripliga, men hon har frihet att se på det som hon vill. Det första vi måste begrunda är, att människan är fri att välja synsätt, tillvägagångssätt. Något av människans djupaste värdighet är att hon har fått en frihet att välja. Därför kan människor välja rakt motsatt väg, när de ställs inför någonting som är tungt, svårt och obegripligt.

Johannes vill hjälpa oss att se det svåra som vårt deltagande i Kristi korsbärande. Han heter ju Johannes av Korset. I karmelitorden får alla bröder och systrar ett tillnamn, som uttrycker ett av trons mysterier. Det kan vara korset, Jesus, Jesusbarnet eller Maria. Det uttrycker den personliga kallelsen att leva sig in i detta mysterium, ett mysterium som gäller oss alla, men som då blir personligt. För Johannes var det Korset som var hans personliga mysterium, som han var kallad att tränga in i och försöka förstå.

Vi kan alltså välja tillvägagångssätt. Oavsett vilket lidande eller vilken svårighet det än är kan vi i det se att vi får gå med Kristus på hans korsväg, att vi får delta i frälsningens mysterium, att vi är delaktiga. Vi kan genom tron se att korset leder fram till nytt liv, till uppståndelsen, trots att vägen kan vara lång, svår och tung. Men vi är inte ensamma utan vi går med Kristus. Det är därför vi gärna ber korsvägen under fastetiden för att visa att vi vill gå med honom. Vi får också hjälpa honom. Det är det oerhörda.

Vi svaga människor kan liksom Simon av Kyrene hjälpa Jesus att bära korset. Inom parentes sagt blev det mycket tydligt för mig under världsungdomsdagen i Sydney, då man hade en korsvägsandakt genom hela staden. Man hade ordnat olika stationer. Till Simon av Kyrene hade man utvalt en man som tillhörde ursprungsbefolkningen, aboriginerna. Han hade ett känguruskinns på ryggen och skulle där bära Kristi kors. Aboriginerna tillhör ett av de folk som lidit mest. De jagades som kaniner och sköts ihjäl av nybyggarna. Fortfarande är de i hög grad eftersatta. Men under det påvliga besöket stod de verkligen i centrum och speciellt i korsvägsandakten.

Vi kan infoga vårt och världens lidande i Kristi kors. Då blir själens dunkla natt verklighet. Vi ser det som en del av frälsningen där vi är med. Men vi kan också reagera på motsatt sätt. Vi kan göra uppror och bli bittra. Vi känner alla människor som genom lidandet kommit Kristus närmare och blivit luttrade, frigjorda, heliggjorda. Men vi känner också människor som har fastnat i bitterhet. De flesta av oss är väl lite mittemellan. Först reagerar vi negativt. Men sedan kan vi se att just detta var vårt sätt att dela Kristi heliga kors för världens frälsning. Då var det inte bara något obehagligt och svårt. Det gäller oavsett om det är något stort eller litet. Stora prövningar kan för några vara lättare att bära, medan det för andra är tvärtom. Gång på gång påminns vi om vår bräcklighet och svaghet, att vi i Kristi ljus kan ta emot det obehagliga som hans sätt att gå med oss. Men det kan även bli tvärtom. Vi får lita på att Jesus vill bära oss genom det svåra, att det inte bara är vi som kämpar och har det svårt, utan att det är han som vill befria oss och göra oss förnyade, förvandlade och bära oss in i den fulla verkligheten.

Det är människans frihet som sätts på prov. Det är människans kallelse till helighet som är det viktiga. Det kan ta tid för oss att upptäcka att natten är ett möte med Kristus. Först tycker vi bara att det är ett möte med ondskan, oförståelsen, med vår egen smärta. På något sätt måste natten vara natt innan den kan bli dag. Vi kan inte omedelbart säga, att nu är det Johannes av Korset jag skall tillämpa i natten och sedan blir det bra igen. Det går inte till så, utan natten måste tränga in i oss och göra oss blottställda, nollställda, så att vi verkligen på djupet ser vår svaghet och fattigdom och där möter Kristus som lyckostrimman. Hjalmar Gullberg använder det ordet för att peka på vändpunkten i natten, när vi anar att även i natten kan det finnas nåd,

lycka och ljus. Vi skulle också kunna läsa det utifrån Jesu egen lidandesväg, Getsemanenatten, när Jesus svettas blod, när han säger: "Låt denna bägare gå ifrån mig." Till och med Jesus själv fick gå igenom den dunkla natten för att visa oss, att han är med oss när det är som svårast, att vi aldrig är utelämnade, övergivna, bortglömda.

Det kan ta tid innan vi anar att vårt lidande eller misslyckande, vår svårighet eller motgång i grund och botten är ett sätt för oss att bli befriade och komma Jesus närmare. Det tillhör den dunkla nattens helande karaktär, att vi inte begriper det med en gång. Det skulle vara för lätt om vi omedelbart kunde säga, att nu är det själens dunkla natt, nu måste vi vara här en vecka och sedan är allting bra igen. Det är något som tränger mycket djupt in i människor och gör dem hudlösa, försvarslösa. Tron blir här mycket renad. Vi kan ibland se på tron som en vaccination mot livets obehagligheter. Vi kan utnyttja tron för att känna oss fria från djupare svårigheter och problem. Det blir en falsk hurtfriskhet. Våra icke-troende vänner har ofta en stark intuition, när vi utnyttjar tron för vår egen trivsel och mysighet. Det finns då en falsk ton. Det är mycket långt ifrån Kristus i örtagården.

Vår tro renas djupt i erfarenheten av själens dunkla natt. Tron blir naken överlåtelse till den Korsfäste, för vi litar på honom, fastän allting talar emot. Själens dunkla natt innebär ofta att vi sätts på kanten av avgrunden, att allt i oss tycks komma i gungning, tycks sättas ifråga. Då klarar vi inte detta av oss själva. Det är just meningen, att vi inte skall kunna reda upp detta utan handlöst kasta oss i Kristi armar. Den djupa överlåtelsen är inte något vackert, idylliskt, utan det är ofta en mycket smärtsam erfarenhet av att det enda jag har att göra är att ta språnget in i hans armar. Jag har ingen mänsklig säkerhet att han fångar upp mig. Men jag tror och jag överlåter mig i mörkret till hans nåd och kärlek.

Säkert har vi mött dessa två kategorier av människor. Det gäller också bland de troende, de som genom sitt lidande har kunnat växa, bli fria, stå upprätta och de som har fastnat i puppan och njuter av sitt lidande. Man kan ibland möta människor som älskar att tala om sina sjukdomar och nästan tävlar om vem som varit sjukast. Vi kan använda allt för vår egen skull eller fastna i bitterhet. Det kan hända också i ett kloster. Någon som inte blev priorinna för trettio år sedan kanske aldrig kommer över det. Men då vet hon inte, att det värsta som kan hända kanske är att bli priorinna. Det är inte alltid en dans på rosor. Detsamma kan gälla om önskan att bli biskop.

Vi kan haka upp oss på en liten sak. Ett ovänligt ord som någon sade för trettio år sedan kan förgifta en hel familj. Det kan också handla om det klassiska arvskiftet, då syskon som har varit goda vänner kan bråka om en liten dammtrasa. Man är förvånad över hur ett litet lidande kan bli så stort i vårt mänskliga liv. Det är bra att se sig själv i spegeln. Det är alltid lättare att se fel hos andra. Säkert finns det någon självömkan i oss. Det kan vara en ansats till bitterhet som gör att vi fastnar i självömkan eller fientlighet mot någon. Det behöver inte vara mot någon enskild människa. Man brukar säga, att fördomar mot andra folk och grupper mycket bygger på detta förhållande. Vi kan också se att folk kan vara arga på alla präster, eftersom en präst någon gång var ovänlig eller sade något dumt.

Det är mycket viktigt att tänka efter, om det finns något i mig av denna bitterhet. Det kan vara på det personliga planet. Det kan vara gentemot Gud, men det kan också vara gentemot andra människor, en samhällsgrupp, ett folk, en religion, en yrkesgrupp, mot t.ex. de arma lapplisorna som måste stå ut med mycket förakt. Vem har bett för lapplisorna den senaste veckan? Det kan vara vissa grupper som vi utesluter omedvetet eller medvetet. Det kan vara någon människa som vi tycker är besvärlig och jobbig, som vi håller borta ifrån oss.

Bitterheten kan yttra sig på många sätt. Då blir inte korset fruktbarande i vårt liv. Då säger vi nej till Jesus Kristus utan att vi kanske vill det. Fastetiden är en tid då vi får granska vårt hjärta och se om där finns någon ingrodd bitterhet eller något motstånd mot Guds nåd, någonting vi avvisar. Ibland kan vi upptäcka att det finns någonting långt bak i tiden. Det kan vara en besvikelse över våra föräldrar, att de inte gav oss den kärlek vi förväntade oss. Det kan hända i ett äktenskap, i en familj, i en församling. Det finns ofta små sår som aldrig har läkts, eftersom vi fastnade i bitterhet och inte såg det som en del av Guds försyn. Det innebär inte, att Gud sagt till människorna att vara elaka mot oss, men han tillåter att vi lever i en värld där vi sårar varandra och oss själva. Vissa människor kan inte riktigt förlåta sig själva utan fastnar i självförebåelser på ett felaktigt sätt. Det finns hur många varianter som helst på detta tema.

Det handlar om att låta sig såras och tro att Jesus vill leda oss genom detta liv med alla dess motgångar och svarta sidor in i det nya livet. Getsemanenatten följs av uppståndelsen. Det lidande som Jesus tagit på sig innefattar allt lidande från världens början till dess slut. Han vill frälsa allt detta, så att det bär frukt, så att det blir frälst. Det kan vi inte förstå rent logiskt, men vi vet att kyrkofäderna talar om att Jesus gick ner i underjorden för att lösa alla dem som väntade på frälsningen. Han vill konfrontera alla med deras baksida, deras behov av frälsning.

Själens dunkla natt är vårt sätt att dela Jesu frälsande natt. Det mått av natt, lidande och svårigheter som faller på vår lott kan vara mycket olika, och vi har mycket olika mottagningsförmåga. Det som är ett lidande för den ena människa behöver inte vara det för den andra. Våra interna svårigheter kommer ofta av att vi inte vet hur mycket den andre tål eller hur mycket vi själva tål. Men det gäller att i sitt inre ha beredskap eller beredvillighet att tro, att det som jag upplever som en dunkel natt, vare sig det vållas av väder och vind, som kanske är det lättaste att stå ut med, eller av något annat, är mitt deltagande i Jesu frälsande natt. Man brukar säga, att det svenska klimatet för många kan bli en dunkel natt. Många som kommer från sydligare länder tycker att allt i Sverige är kallt, dystert och fientligt. Det kan gälla klimat, miljö, politik och andra människors sätt att handskas med oss, vilket ofta tillhör det svåraste. Det kan även handla om oss själva, att någonting i oss är svårt att acceptera eller är någonting vi kämpar med. Det kan vara något psykiskt. Det kan vara dålig mage eller dålig matsmältning. I princip kan allting i vårt liv bli svårt. För vissa människor är det svårt, även när man har det bra. Man vill vara sjuk och bli ömkad. Man kan vända på allting. Det är därför vi har så svårt att förstå varandra, för vi tror att alla reagerar som vi.

Vad Johannes av Korset då säger till oss är, att Gud kommer till oss i sårad gestalt. Han blir människa för att visa oss att vår mänskliga bräcklighet och svaghet kan bli förvandlad, helgad och att vi kan växa i kärlek till honom och varandra, eftersom vi delar detta lidandets brödra- och systraskap. Vi kan erfara att vi kommer varandra närmare genom lidandet. Det bästa i oss kan lockas fram när vi ser en lidande människa som behöver oss. I det tunga och svåra kan vi, som Jesus säger, dela varandras bördor. Men det är viktigt att ha det övergripande perspektivet, att Gud har stigit ner i denna värld, inte för att förklara lidandet på ett logiskt sätt utan för att bära det. Räddningen för oss i natten blir att vi vet, att det är Herren som bär oss genom detta. Det är inte jag som kämpar, försöker få klarhet och förstå, utan det är jag som låter mig bäras och låter honom frälsa mig genom detta.

Det tar tid innan man kan släppa taget, för man vill själv klara upp situationen. Därför blir ibland natten mest ogenomtränglig för dem som är mest generösa. De som kan bära mer av reningen måste ibland bära ett större och mer utblottande lidande. Gud ser hur mycket varje människa klarar av. Vi kan aldrig vara riktigt säkra. Ibland kan det vara ett litet lidande som

får en stor människa på fall och tvärtom. Här är vi utan kontroll. Oftast är detta bland det svåraste för nutidsmänniskan. Vi har lärt oss att kontrollera allting. Vi vill ha koll på allting. Vi vill inte att våra cirklar skall rubbas.

Syftet i själens dunkla natt är att vi inte längre skall hålla allt i våra händer utan släppa taget. Här kan vi hänvisa till Teresa av Jesusbarnet. Hon säger att bilden av vår mänskliga svaghet är de två tomma händerna. Vi skulle gärna vilja ha det tvärtom, att det är vi som håller i tyglarna så att det fungerar som vi vill. Den gamla människans modell är griphänderna. Den gamla människan vill manipulera verkligheten, så att hon kan samla in vinster och förtjänster och klättra upp på karriärstigen. För henne är det mycket svårt att vända händerna till två tomma händer. När vi skall sitta stilla, börjar vi plocka med papper och det finns alltid något man kan rätta till. Det är mycket lätt att låta händerna vara i verksamhet. Det är svårare att sitta med två tomma händer, som inte gör någonting utan bara skall ta emot och fyllas av nåd. Det gäller att släppa taget, inte manipulera och hantera verkligheten utan låta sig hanteras av livet och tro, att bakom det som sker ger Gud sin nåd, att horisonten är Guds försyn, oavsett om det är andra aktörer som går in och vållar oss allt det svåra. Det kan naturligtvis vara mycket orättfärdighet och mycket grymhet som vållar oss lidande. Men då måste vi komma ihåg ordet om kinderna och varför vi har två kinder och inte bara en.

Innerst inne vet vi allt detta. Det är inget nytt för någon. Men det kommer alltid nya situationer då vi inte riktigt kan hantera det. Vi kan aldrig förutse, när vi kommer in i en dunkel natt. Ibland kan det växla mycket fort. Vi är glada och käcka. Jag läste en krönika i en tidning om någon som kom in på sjukhuset och hade piffat upp sig riktigt. Då sade någon: ”Nej, men i er ålder kan man väl inte vänta sig mer”. Då sjönk livsmodet till botten. Det kan vara en liten sak. När man skall köpa biljett i tunnelbanan kan man få höra: ”Ja, ni är väl pensionär”, fastän man inte är det. För vissa människor kan det nästan medföra ett nervsammanbrott. Andra tycker att det är bra, för då får de en billigare biljett. Vi tolkar tillfällena mycket olika. Det jag vill säga är, att vi måste ha grundtillit till att Herren är med oss, också när det är mörkt. Det är därför han har blivit människa, stigit ner i vår värld och blivit korsfäst för att visa oss, att när vi drabbas av mörkret är det för att vi skall nå fram till uppståndelsen. I hela *Själen dunkla natt* – den finns ju både som dikt och som prosakommentar – skildrar Johannes av Korset detta förhållande. Ibland är det lättare med dikten. Kommentaren kan vara lite svårare för oss att följa, för vi lever i ett annat samhällsklimat, i en annan kultur. Vidare har han också i *Bestigningen av berget Karmel* skildrat vad vi kan göra.

Det är Gud som gör jobbet. Det är han som frälser oss genom det som sker. Men vi kan medverka med hans nåd och gå med på vägen. Det försöker vi göra under fastetiden, när vi ägnar oss åt de tre klassiska tingen: fasta, bön och allmosegivande. I traditionen hör det alltid ihop för att visa att vi vill leva med Kristus. Bönen förbinder oss direkt med honom. Fastan visar att vi inte bara bryr oss om våra egna behov och allmosegivandet att vi vill älska vår nästa som oss själva. Men det viktigaste av allt är att acceptera, att det är Gud som renar mig i detta tillstånd. Det är hans kärlek som kommer mig till mötes i fördold och förklädd gestalt. Jag behöver detta för att släppa taget om mig själv, mina själviska önsknings, min bekvämlighet och självbild. Det kan dröja innan vi riktigt ser detta. Ofta vet vi inte riktigt var skon klämmer. Ofta har många andra sett det tidigare än vi. Vi kan ta en sådan sak som självömkan, som kan vara mycket beslöjad. Det kan vara ett omvänt högmod. Om jag inte är bäst, kan jag i alla fall vara den mest ömkansvärda. Man är mycket sårbar, men drar lite växlar på det. Istället för att se det som något som hjälper mig att komma Kristus närmare, önskar man sig då att bli ömkad av människor.

Det är viktigt att se var vi har vår svaghet. Den andliga vägledningen och bikten försöker hjälpa oss att urskilja var vi är som mest sårbara och var vi bäst behöver Guds hjälp. Vi kan också vara förvissade om att själens dunkla natt drabbar oss just på det området, för det är där vi behöver befrias. Det är där vi inte har klarat upp det själva. En del kan vi klara upp själva. Vissa saker ser vi bara vi tittar oss i spegeln. Vi kan försöka jobba med det. Men den djupaste frigörelsen är alltid Guds nåd. Därför brukar man som den tyske teologen Karl Rahner (1904-1984) säga, att arvsynen är det största beviset på Guds barmhärtighet. Den påminner oss om vårt behov av Guds nåd och frälsning. Annars kunde vi tro att vi klarade oss själva. Därför dyker den ofta upp i olika former, för att vi skall förstå att vi ständigt är i behov av frälsning. Naturligtvis bejakar vi detta i våra bästa stunder. Vi inser till fullo att vi är totalt beroende av Guds nåd och frälsande omsorg. Men vi kan ibland fastna. Vi kan tänka att nu har vi lärt oss ödmjukhet. I detta synsätt finns en falsk ton. Jag kan tycka, att nu har jag lärt mig att älska mina fiender bara för jag har varit snäll mot någon som jag inte tycker om. Ibland kan vi inbilla oss att vi lyckats.

Är då den dunkla natten något ständigt pågående eller är det något som kommer under olika perioder? Det är mycket olika. Vissa människor tycks ha en slags kontinuerlig erfarenhet av den dunkla natten. Det kan bero på karaktär och livsomständigheter. Andra tycks bara dansa fram på molnen i rosenrött skimmer. Men skenet kan bedra. Vi kan märka, att de människor som ibland verkar mest harmoniska och fridfulla kan ha ett tungt bagage som de får bära. Här tänker jag på våra före detta koncentrationslägerfångar. Många av våra församlingar har byggts upp av dem som kom till Sverige med de vita bussarna direkt från lägren nere i Europa. Det finns inte så många kvar av dem, men när jag besöker en församling brukar jag nästan alltid bli presenterad för några äldre, vanligen polska damer, som har Hitlers telefonnummer ingraverat på armen. Men, brukar jag säga, det är korset de har ingraverat. Faktiskt måste jag säga att alla de som jag har mött utstrålar en frid, godhet, välvilja, som verkligen är beundransvärd, när man vet vad de har gått igenom. Någon sade att det ibland kan vara lättare att se den dunkla natten, när den är som mest fasansfull. En annan människa har kanske endast haft lidande i form av huvudvärk eller magbesvär men kan hela livet vara bitter mot det och se det som ett förfelat liv att hon haft ont i huvudet några timmar per dag. Människan är fri att välja förhållningssätt.

I allmänhet fattas inte den dunkla natten i någon människas liv. Vissa kanske inte upptäcker att det är den dunkla natten. Det tragiska är att många människor inte har fått denna nyckel för att försöka förstå sitt livs mysterium. Det kan vara människor som har läst Johannes av Korset och evangeliet men aldrig har kunnat koppla det till sitt liv. En fara när man läser en bok är, att man tror att den skall vara en kopia av mitt liv. När man läser Johannes av Korset får man tolka det man läser utifrån sitt liv. Det bli inte exakt som han beskriver det. Man kan tolka det personligt, men man kan också tolka det globalt. I Latinamerika har man tolkat Johannes av Korsets budskap i den samhällssituation man har levat i: i förtryck, fattigdom och utsatthet. Johannes av Korset talar alltid om frälsningen.

Det finns en parallellism mellan natt, kors och frälsning. Vi är fria att välja hur vi betecknar en sådan här erfarenhet. Om någon är mobbad på sin arbetsplats så är det i första hand en arbetsmiljöfråga som man försöker lösa. Då kallar man in en konsult och gör vad man kan. Men mobbningen fortsätter på ett ännu mer fördolt sätt. Då blir det fråga om mänsklig elakhet och småaktighet. Det kan man inte alltid lösa. Om människor vill vara elaka och anser sig ha rätt att vara elaka kan man inte göra mycket åt det. Men man kan alltid i detta se en dunkel natt, något som kan få mig att försöka förverkliga det som Jesus säger: "Älska dina fiender!"

Faktiskt går det. Det kan vara heroiskt även på vissa arbetsplatser. Ingen miljö är besparad från problem. Det kan bero på så många olika skäl att det kör ihop sig. Man omplacerar och försöker rätta till problemen men inför mänsklig skröplighet står man ibland handfallen. Då är enda lösningen att i detta se Kristi heliga kors. Också Jesus utsattes för allt detta.

Här kan Jungfru Maria bli till stor hjälp, hon som stod kvar vid korsets fot, hon som står vid vår sida i vårt lidande i vår utsatthet. Vi måste också komma ihåg, att det finns ett slags följeslagarskap i natten. Vi kan gå med någon. Vi kan inte gå med hela vägen, men vi kan stå vid någons sida i natten. Vi kanske inte kan göra så mycket för att ta bort det svåra, men vi kan vara där. Det är där man ofta sviker i vår tid. En människa som sörjer blir ofta ännu mer ensam. Man vet inte vad man skall säga till henne. Ibland hör jag att man går över på andra sidan gatan för att slippa möta en sörjande. Men det kan också få någon att stå vid sidan som Jungfru Maria. Vi är inte enbart hänvisade till oss själva i den dunkla natten. Vi kan också solidariskt stödja varandra på den vägen. Vi kan lita på att någon går med oss och bär oss. Naturligtvis är det i första hand Kristus, men vi tror ju att vi alltid möter Kristus som gemenskap, som folk, som kyrka. Det är här Marias roll kommer in. Hon påminner oss om att vi hör ihop, att hon som Guds Moder och Kyrkans Moder är med oss i vårt lidande. Hon är de bedrövades tröstarinna. Några av er har säkert sett minneskortet från pater Feussners begravning med helgedomen nere i Kevelaer, där hon vördas som Consolatrix afflictorum, de bedrövades tröstarinna. Vi kan trösta varandra. Maria kan hjälpa oss att ta på oss rollen att stå vid någons sida som är belastad, tyngd och bedrövad.

Den skärande smärtan i den dunkla natten måste vi själva brottas med, men det är lättare om vi vet att vi inte är utlämnade utan att det finns en skara av jordiska och himmelska vänner som hjälper oss. I vår tids individualistiska samhälle är det svårare. De döende är ofta ensamma. Tidigare var de omgivna av andra människor. En sörjande människa skyr man i dag ibland som pesten. Ofta beror det inte på ond vilja, men folk vet inte hur de skall bete sig. De tror att de måste säga något, men det räcker ofta med bara handen, blicken eller den lilla kartongen med en semla som kan pigga upp. Ibland är det så lite som behövs. Kärlekens yttre uttryck betyder oerhört mycket när man är i själens dunkla natt.

Samtidigt får man inte fastna vid det och säga, att när jag nu har fått en semla behöver jag inte gå in i den dunkla natten. Mellan dessa förhållningssätt pendlar vi alltid, mellan att följa Jesus trofast eller att sätta oss ner och äta semlan och glömma bort vart vi är på väg. Så förflyter vårt liv. De flesta människor pendlar fram och tillbaka mellan semlan och korset. Tänk efter vad som är er semla! Semlan är inget ont i sig självt. Det är något gott. Här kommer en kärleksfull människa som vet att vi har det svårt. Hon vet inte riktigt vad hon skall hitta på och så går hon till "Vete-katten" som har "Stockholms bästa semlor" och köper en dyr semla. Då blir man glad när man får en sådan semla. Men man måste gå vidare på korsets väg. Det är här vårt dilemma finns mellan semla och kors. Låt oss lita på att Kristus för oss genom snöstormar och ökenvindar genom alla slags prövningar fram till målet.

Vi avslutar med ännu en strof ur Själens dunkla natt.

Natt, mer än gryningsstunden blev du mig kär! Natt, som var följesvennen! Natt som höll djupt förbunden den älskade med Vännen, förvandlande den älskade till Vännen!

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Då är vi framme vid den sista stationen som också är den första när vi återvänder till vardagens vandring.

Vi ber med en av Johannes av Korsets dikter.

Mina är himlarna och min är jorden. Mina är folken. De rättfärdiga är mina och mina är syndarna. Änglarna är mina, och Guds Moder och alla de skapade tingen är mina. Gud själv är min och tillhör mig, därför att Kristus är min och tillhör mig helt och hållet. Vad ber du då om och söker efter, min själ? Ditt är allt detta.

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Återigen måste vi ha målet för ögonen, den fullkomliga kärleksföreningen med Kristus, där vi verkligen av hela vårt hjärta kan säga som Johannes av Korset: "Gud är min, därför att Kristus är min och tillhör mig helt och hållet". Johannes av Korset använder ibland beteckningen kärlekens jämlikhet. När Gud blir människa, gör han sig jämlik med människan och genom frälsningen vill han göra människan jämlik med Gud. Naturligtvis suddas inte skillnaden ut mellan Gud och människa, mellan Skapare och skapelsen. Men av nåd blir människan upphöjd till gudomlig värdighet genom den fullkomliga förvandlingen. Det är så viktigt att vi har detta mål för ögonen, den oändliga härlighet som Gud vill ge oss människor del av.

Vi ser det kanske allra tydligast illustrerat i Jungfru Maria. I gamla svenska medeltidskyrkor är ett av de mest älskade motiven på altarskåpet Jungfru Marie kröning i himlen. Det är ganska intressant att man under svensk medeltid vördade Jungfru Maria som drottning också i vårt land. Vi sjunger ibland psalmen om Nordens drottning. Det är en djup teologisk, mystisk verklighet som uttrycks här. Jungfru Maria blir krönt till himlens drottning. Hon sätts vid Jesu sida. Men, som vi tror, vill Gud också ge oss del av denna härlighet, inte för att vi skall konkurrera ut Jungfru Maria. För att vi skall få en aning om hur mycket Gud vill ge oss genom att helga och förvandla oss kan det vara bra att se på de gamla altarbilderna med Jesus som kröner Maria till himlens drottning. Det är ett konstens uttryck för en dogmatisk verklighet, för att vi skall få en aning om den härlighet som Gud har berett för sina barn alltifrån världens begynnelse, eller rättare sagt innan världen skapades. Världen skapades för att vi skulle få del av Guds egen härlighet. Vi kan inte ens i vår vildaste fantasi och med vårt förstånd ana hur stor denna värdighet är.

Påskan skall hjälpa oss att bli hemma i Guds verklighet. Vi har redan fått in en liten fot där i och med att en del av vår mänskliga natur, Jesu heliga människonatur, är förhärligad. Kyrkofäderna betonar mycket starkt, att nu har hela den mänskliga naturen höjts upp. Liksom den gudomliga naturen sänker sig ned vid inkarnationen, höjs den mänskliga naturen upp vid uppståndelsen och himmelfärden. På grekiska talar man om *katabasis* och *anabasis*, en slags gungbräda. Gud sänker sig ner för att höja människan upp.

Det är viktigt att vi ibland begrundar detta oerhörda, där vårt förstånd aldrig räcker till, för att vi skall få kraft att gå vidare genom öknen, natten, torkan och tomheten. Det som präglar den jordiska pilgrimsfärden är, att vi måste vänja oss vid mannat i öknen, att vi måste stå ut med hettan, förödmjukelserna, svagheten och synden. Men för att härda ut behöver vi också på näthinnan ha bilden av den härlighet som Gud vill ge sina barn och som är förberedd för oss, så att vi orkar med ökenvandringen. Frestelsen är att återvända till Egyptens köttgrytor och rödlök. Det är bra att jag tänker efter vad som är min rödlök och mina köttgrytor. Vad är det

som jag tenderar att fastna vid? Är det trisslotterna eller aktiebörsen? Det är bra att veta var risken finns för att veta var vi behöver sätta in en stöt för att inte fastna i djävulens garn. Ofta handlar det om ganska oskyldiga, till synes hedervärda, goda ting. Trisslotter är ju inget brottsligt. Att spela golf och bridge är högst aktningsvärt i vissa kretsar. Men detta kan fylla en människas liv. Här använder Johannes av Korset liknelsen om fågel. Fågeln är menad att flyga upp och sjunga Guds lovsång i höjden såsom lärkorna som nu börjar sjunga för att prisas Gud. Men Johannes säger, att ofta är fågel bunden. Det kan vara genom en sytråd eller en tung kätting och då kan den inte flyga. Den tunga kättingen är synden, dödssynden, som binder och förslavar oss. Men vi kan också vara bundna vid en liten sytråd. Det kan vara trisslotten, frimärkssamlingen, modejournalerna eller semlorna. Vi kan bli bundna med en sytråd vid semlan. Vi har nästan alltid någon liten tråd som fånglar oss vid jorden. Med det menar jag inte att vi inte får äta semlor. Det är inte förbjudet att köpa trisslotter och spela bridge. Men när det blir livsinnehållet, när det är där vi hämtar vår styrka och tröst måste vi vara vaksamma.

Under fastetiden, när vi övar oss i bot och fasta, kan det vara bra att märka vad det är vi längtar efter under fastan. Vad är det vi skulle vilja göra för att fastan skulle bli lite roligare? Det är kanske vår sytråd som där blir tydlig. Därför brukar broder Wilfrid Stinissen säga, att vi alltid skall ha med oss en sax. Om vi märker en sytråd, tar vi upp saxen och klipper av den. Jag brukar säga, att om ni flyger skall ni inte glömma att lägga saxen i det incheckade bagaget. Annars blir den beslagtagen av tullen! Många vill ta ifrån oss saxen. Hela konsumtionssamhället bygger på att vi har en massa sytrådar, att vi konsumerar semlor, att vi är med i golfvärlden och allt det som får konsumtionen att öka. Om man inte konsumerar blir ekonomin dålig och många får gå arbetslösa. Så kan vi få dåligt samvete för att vi inte köper mer semlor eller spelar mer golf och bridge. Vi lever i en komplicerad värld, där det gäller att tänka klart. Det jag vill säga är, att Johannes av Korset vill hjälpa oss. Han är vår bästa vän i fastetidens vandring. Han är klarseende, men han är också mild och älsklig. Han kommer inte med dundrande straffpredikningar utan med goda små råd. Tag med saxen! Klipp av! Fastna inte! Gå vidare!

Man frågar ibland vilken bönemethod Johannes av Korset har. Man vill gärna ha korta slagkraftiga råd som ger oss lättsmält kunskap och insikt. Men sådana råd har han inte. Han vet att var och en är unik. Många av hans böcker är skrivna för en enda person. Till en dam, som hade svårigheter i bönen och inte visste hur hon skulle bete sig, skrev han en bok på några hundra sidor. Han var den idealiske andlige ledaren. Men vi måste också komma ihåg att råden var riktade till en viss person. Vi kanske hade fått en helt annan bok. Här ligger något av börens oändliga värde och mysterium, att det handlar om varje människas unika Kristusrelation.

Det finns ändå någonting som är gemensamt, någonting som han kan hjälpa oss alla med. Det är det han på spanska kallar *atención amorosa*, kärleksfull uppmärksamhet. Det låter mycket enkelt och det är enkelt, men eftersom vi är komplicerade är det inte så enkelt. Vi skulle föredra att få en lång lista att rätta oss efter. Vi kan tänka på bibelberättelsen när profeten Elisha sade till Naaman: Gå och doppa dig i floden! Nej, det är för enkelt, svarade Naaman. Det måste vara något jobbigare. Vi måste i alla fall åka på kurser tänker vi.

Atención amorosa, att vara kärleksfull och uppmärksam, kan vara det svåraste av allt. Vi måste vara kvar i kärleken. Det räcker inte att bara koncentrera uppmärksamheten. Vi har många orientaliska meditationsformer som är mycket effektiva och kan hjälpa människor att bevara uppmärksamheten. Men frågan är vilket som är viktigast. Är det uppmärksamheten

eller kärleken? Att få detta att gå ihop är en livsuppgift. Vi kommer med god vilja till kyrkan på söndagen eller i bästa fall varje dag. Vi sätter oss ner och vill vara uppmärksamma på läsningarna. Men vår uppmärksamhet flyger och far. Några minuter kan vi sitta samlade. Sedan tänker vi på den som sitter framför oss och bläddrar i en psalmbok eller att det drar någonstans ifrån. Vår uppmärksamhet dras hit och dit.

Att öva den kärleksfulla uppmärksamheten är Johannes livsprogram. Han säger att denna grundhållning gäller både i den meditativa bönen, där vi själva är aktiva, och i den mer passiva bönen, där detta blir en nåd och gåva som vi får helt oförtjänt. Vi måste försöka detta, dag efter dag och stund efter stund. Den schweiziska mystikern Adrienne von Speyr (1902-1967), från Basel säger, att det enda vi kan göra som kristna är att försöka, att inte ge upp. Thérèse av Lisieux har bilden av trappan. Det lilla barnet står nedanför trappan. Det skall försöka gå upp för den och gör så gott det kan. Det sätter upp sin lilla fot. Sedan åker den ned igen. Det försöker om och om igen. För en vuxen skulle det skapa förtvivlan. Men barnet har förtröstan, för det vet att fadern står längst upp och skall komma och lyfta upp det. Men fadern vill att barnet skall lära sig att gå. Gud vill att vi skall lära oss att vara uppmärksamma. Så vi måste försöka och göra det med kärlek.

Det är den grundattityden vi måste ha mot alla människor. Vi försöker i alla fall vara både kärleksfulla och uppmärksamma när vi möter en människa. Det kan vara svårt. Efter en tid tänker vi på något annat och den andra märker att vi inte längre är så intresserade utan tänker på något annat. Då blir det små svårigheter oss emellan. Det till synes enkla uttrycket *atención amorosa* är en viktig mänsklig grundattityd för alla människor, också gentemot arbetet. Vi måste vara uppmärksamma när vi sköter vårt jobb. Om vi gör det med kärlek, blir det också en gudstjänst, en del i frälsningsverket.

De till synes enkla orden uttrycker människans grundhållning, vilken i sin tur är en spegelbild av Guds grundhållning. Om någon är kärleksfullt uppmärksam så är det Gud. Det talar hela Bibeln om. Den talar om Gud som rannsakar våra njurar och hjärtan, om Gud som ser vår nöd och svaghet. Men han gör det alltid med kärlek. Det är viktigt att hålla ihop dess två ting. För sade man ofta: "Gud ser dig. Svär inte här!" Naturligtvis skall man inte svära, men det viktigaste med att Gud ser oss är inte att vi inte skall svära, utan att han älskar oss. Det sägs att Jean-Paul Sartre (1905-1980) fick höra det ofta i sin barndom och att han därför blev ateist. Han var mycket rädd att Gud skulle se honom överallt. Här ser vi hur man kan vända på en positiv sak och skrämna folk. Att Gud ser oss innebär naturligtvis att vi försöker göra vårt bästa. Men det är en kärleksfull blick som Gud riktar på oss. Vi försöker bara besvara den. Det är viktigt för oss att komma ihåg. Vi kan endast vara kärleksfullt uppmärksamma på Gud, eftersom han har den grundattityden mot oss. Det är inte vi som spänner oss och försöker att inte tänka på någonting annat än Gud. En minut eller två går det kanske bra, men sedan tänker man på något annat.

Den kärleksfulla uppmärksamheten är en teologal grundattityd. Ordet teologal står ännu inte i Svenska Akademiens ordlista, men jag hoppas att nästa generation lyckas få in det. Ordet finns i den svenska översättningen av Katolska Kyrkans Katekes, som Msgr Lars Cavallin har gjort. Där talas det om de teologala dygderna: tro, hopp och kärlek. Ordet teologal uttrycker att det är något som kommer från Gud, ges till oss och för oss tillbaka till honom. Det är ett slags kretslopp. Det utgår från honom. Vi tar emot det. Vi tillgodogör oss det, förvandlas av det och vänder åter till honom. Mystikerna använder ibland bilden av ett elastiskt gummiband. Gud är i den ena ändan och vi i den andra. Det är något som förbinder oss. Vi kan inte skaka av oss bandet. Det finns där.

I den mystiska teologin säger man, att vi genom vårt dop har fått dessa tre teologala dygder ingjutna i oss. Vi har fått ett övernaturligt organ eller en övernaturlig organism. På det naturliga planet har vi olika organ. Vi har munnar och näsor på det kroppsliga planet och på det inre planet själsförmögenheter. Vi är alltså utrustade med olika organ. Men också på det övernaturliga planet, på nådens plan, har vi fått en organism som är teologal: tro, hopp och kärlek. Det är en tredelad enhet. Tro, hopp och kärlek hänger ihop.

Denna organism har vi fått för att i första hand besvara Guds kärleksfulla uppmärksamhet och tilltal. Den inriktar oss på Gud. Den kommer från honom. Han har tilltro till oss, kärlek till oss och han hoppas på oss. När det berör oss vill vi svara med samma mynt. Detta är en unik process i varje människas liv. Hos många människor ligger det slumrande. Redan genom själva skapelsen finns det något som liknar tro, hopp och kärlek. Hoppet är en stark kraft i en människa på det naturliga planet. Någon form av tro har nästan alla människor. De tror att det finns någon form av sammanhang och mening. Inte minst de uttalade ateisterna brukar ha en stark tro att det inte finns någon gud. Kärlek är det mest använda ordet om allt möjligt. Men på det teologala planet är det något större, djupare och oändligt mycket mer. Det är det vi får genom vårt dop, en övernaturlig organism som vi skall lära oss att använda. För många kan det vara mödosamt. För andra går det nästan av sig självt. Barn har ofta en stor förståelse av detta. För dem är det inget konstigt med kärleksfull uppmärksamhet. De är liksom alltid riktade utåt, mot Guds verklighet.

Men de behöver hjälp, liksom vi alla behöver hjälp. Hela Kyrkans undervisning med katekes och förkunnelse vill hjälpa oss att växa in i denna grundattityd, den teologala, kärleksfulla uppmärksamheten, där vi lär oss använda tro, hopp och kärlek. I bönen undrar man ibland vad man skall använda när man ber. Då är det mycket lätt att satsa allt på de naturliga själsförmögenheterna, förståndet, tankarna, bilderna och känslorna. Men de håller inte. De kan vara en hjälp och ett stöd. Men om inte vår bön är förankrad i tro, hopp och kärlek håller det inte. Då är det bra att det rasar samman. Det säger också Johannes av Korset. Ibland är det bra att vi inte kan be. Det betyder ju att vi satsat på fel häst. Vi har satsat på känslorna, erfarenheterna, upplevelserna eller tankarna. Det är lite olika om vi är mer cerebrala eller mer kordiala, om det är mer hjärna eller hjärta eller fantasi. Därför får vi tro, att när vi erfar tomhet och torka är det nåd för att vi skall lära oss att sjunka ner på den teologala nivån, för där finns det ingenting som direkt tilltalar våra känslor eller vårt förstånd. Det ligger på ett annat plan. Då är det bra att återvända till Johannes av Korsets beskrivning. ”Själén är lycklig över att befinna sig ensam med kärleksfull uppmärksamhet mot Gud utan att tänka på någonting bestämt, i inre frid, i stillhet och i vila”

När vi börjar känna efter hur det känns, börjar vi komma ut på hal is. Vi kan då börja ta andlig temperatur på oss själva, och det gör vi lätt eftersom vi har en viss benägenhet till introspektion. Det är mycket intressant att studera sig själv, vare sig det är den yttre spegelbilden eller den inre. Även om man inte har yttre speglar har man inre. Man ser då efter hur det känns, om det är skönt och bra. Vi lever i ett andligt klimat som bygger mycket på upplevelser. När man åker ut från Stockholm finns det ett upplevelsecentrum, Heron city. Man satsar mycket på att tiden skall fördrivas. Underhållningsindustrin har ingen nedgång. Människor vill underhållas. De vill uppleva. Då är det svårt att bottna på det teologala planet. I vår tid är det nog svårare än på Johannes av Korsets tid. Då fanns det inte så många upplevelsecentra och allt sådant som byggts upp för att vi inte orkar med tiden utan vill fördriva den. Ordet tidsfördriv är ett oerhört tragiskt ord. Tiden är då bara till för att fördrivas, annars är det för jobbigt. Så upplever många människor i vår tid livet. Man måste fylla tiden

med upplevelser för att orka med till nästa dag. Man har ett tråkigt jobb under veckan. Sedan festar man under helgen. På måndagen är man helt slut. Johannes av Korset vill till varje pris befria oss från ekorrhjulet, från jakten på upplevelser, på intressanta tidsfördriv, så att vi kan bli hemma hos Gud. Därför måste vi ut i öknen. Därför måste vi in i fastetiden. Därför måste vi lära oss den teologala processen.

Hur fungerar då den teologala processen? Johannes talar om de tre dygderna: tro, hopp och kärlek. ”De skapar tomhet i våra själskrafter”, säger han. ”Tron skapar tomhet och mörker i förståndet i fråga om den naturliga fattningsförmågan. Hoppet gör minnet tomt på allt som finns där. Kärleken befriar och utblottar viljan på varje böjelse till och varje njutande som inte är Gud”. Här ser vi att de naturliga och de övernaturliga krafterna hänger ihop. Tron renar förståndet. Hoppet renar minnet och kärleken renar viljan. Många blir nog förvånade över att kärleken hör ihop med viljan, för i vår tid kopplar man ofta kärleken till känslan. Men i katolsk teologi kopplar man alltid kärleken till viljan. Det är med viljan vi älskar. När detta går upp för oss, blir det en stor befrielse. Vi kan inte ha ömma känslor för alla människor. Vi kan inte känna naturlig sympati för alla, men vi kan vilja älska dem. Hur jobbiga och svåra de än är, kan vi vilja älska dem. Det är därför Jesus säger, att vi skall älska våra fiender. Det innebär inte att vi skall ha ömma och varma känslor för dem och känna sympati. Det kan ingen kräva av oss.

Det naturliga och det övernaturliga hänger ihop. Det naturliga har vi fått genom skapelsen - förstånd, minne och vilja. Genom den övernaturliga organismen kan vi få ordning på det hela. Förståndet är till stor hjälp, också i trons värld, men tron måste få överhanden och förståndet kapitulera, renas. Likadant är det med minnet. Minnet är ofta en ryggsäck med alla slags ting, som kan glädja oss eller pina oss, som kan göra oss glada eller deprimerade. Vi kan lätt fastna i minnenas värld. Men hoppet kommer då in som en renande kraft.

Påven Johannes Paulus II talade mycket om minnets rening. Kyrkan har också ett kollektivt minne med många smärtsamma ting som korståg och inkquisition. Det måste renas och gottgöras. Likadant är det i vårt personliga liv. Våra smärtsamma minnen måste renas. Först måste man ta upp dem i ljuset. När vi håller fram dem till Gud kan försoningen ske, vare sig det är andra som har sårat oss eller det är vi som har sårat andra. Här är bikten med dess beklännelse, ånger och bot en del av minnets rening. Vi kommer till Gud med våra smärtsamma, skamliga minnen och han helar, försonar, gottgör. Då är vi fria. Hoppet vill rikta oss fram mot fulländningen, mot den fulla verkligheten, så att vi inte gräver ner oss i minnena. Det kan vara bra ibland att tänka på mina minnen, eftersom jag är bunden vid dem på gott och ont. Vissa talar om den gamla goda tiden. Vissa lider av barndomens traumata.

Men - och det är också viktigt att komma ihåg - minnet rymmer också framtiden, de bilder jag har om hur det skall bli när jag är pensionerad. Man visar nu några reklamfilmer där det står någon människa ute i naturen som talar om sin pension, som om det vore det underbaraste som kan komma. Man talar ibland om pensionen som livets djupaste mening. Det är mycket lätt att fylla sitt liv med en dröm om en underbar pension. Så får man kanske cancer och måste tillbringa flera år på olika cancerkliniker. Men man har bara tänkt på pensionen, som man har satsat hela sitt liv på. Eller så är man rädd för att bli gammal. Man är rädd för det som skall komma. Så blir man kanske en underbar farmor med en mängd underbara barnbarn och blir omkramad hela tiden. Vi kan lätt projicera framåt eller bakåt.

Hoppet vill göra oss delaktiga av Guds eviga nu-ögonblick, så att vi här och nu finner vår mening i Gud. Ibland tror vi, att hoppet endast gäller någon framtida händelse, men hoppet

inriktar oss på Guds evighet, som är det eviga nuet. Hoppet förankrar oss, så att vi här och nu kan möta Gud. Kärleken renar viljan, så att vi med vår vilja inriktar oss på Gud och vår nästa.

Den teologala grundattityden hjälper oss alltså att förbli i ständig kontakt med Gud. Jesus säger att vi skall be ständigt. Vi undrar hur vi kan be ständigt, om vi skall be breviarier dag och natt eller om vi skall be rosenkransen kontinuerligt. Nej, vad Gud menar genom Jesu ord är, att vi får leva i hans ständiga vänskap, i en relation ansikte mot ansikte. Men det betyder inte, att vi hela tiden tänker på Gud eller att vi hela tiden känner honom med våra känslor. Vi måste se det på det övernaturliga planet, för det är bara där vi kan förbli ständigt förenade med Gud. Det är vi redan. Det är en nåd, en gåva, som finns där. Ibland kanske vi inte erfar det eller har riktigt grepp om det. Men från Guds sida är det en ständig verklighet. Det teologala livet innebär att hans ständiga uppmärksamhet och kärlek, hans ständiga tilltro till oss, hans okuvliga hopp på oss är en konstant verklighet.

När det går upp för oss, händer det någonting. Då är inte bönen mitt mödosamma försök att vara någorlunda vaken och uppmärksam, utan det är hans ständiga gåva och erbjudande. Då är det också lättare att börja om. Då kan vi varje ögonblick på nytt återknyta kontakten. Från hans sida är den oavlåtlig, ständig. Han ser ständigt på oss. Hans kärleksfulla uppmärksamhet är konstant. Det blir så småningom vår ständiga atmosfär. Vi lever liksom i den miljön, vare sig vi är på reträtt, sitter på något konditori på Stureplan eller åker tunnelbana. Det är mycket viktigt att anknyta till sin vardagsmiljö, vare sig det är Stureplan, Rinkeby eller någon annan plats. Där lever vi i Guds närvaro. Gud är ständigt kärleksfullt uppmärksam på oss. Det försöker vi ta emot. Vi försöker låta oss förvandlas av detta.

Samma grundattityd har vi också till vår medmänniska. Hon är inte ett störningsmoment i vår gudsrelation utan en påminnelse. Det kan vara lite svårt för oss nordbor att inse det, för vi förknippar ofta Guds närvaro mer med naturen än med människorna. Vi tycker att det är vackert med snön på vintern och vi går ut och lyssnar till vindens sus på sommaren. Det finns ett naturromantiskt drag i den nordiska folksjälén, brukar man säga. Vi har lite svårare att se på varandra som levande påminnelser om Guds närvaro. Men det kan man öva upp, och det gör vi varje gång vi går till kyrkan. Man hör ibland människor säga, att för dem är det mycket lättare att möta Gud i naturen. I kyrkan finns det bara en massa snatrande människor som stör dem. Men det är dessa människor, som Gud har skapat till sin avbild, som skall hjälpa oss.

Det är mycket viktigt att arbeta med detta faktum om man har svårt med det. Därför får man i kloster och andliga sammanhang alltid rådet att, som Johannes av Korset säger, söka sig till dem man tycker är jobbigast. Var speciellt uppmärksam på de människor som du på det naturliga planet har svårast med! Johannes har en lång lista med sådana ting. Det kan handla om det svåraste, det minst behagliga och det jobbigaste. Ibland är det bra att ha synvinkeln, att det som är jobbigast för min natur ibland kan vara det viktigaste för mig för att jag skall komma Gud nära. Det är ofta de små stegens politik som gäller. Även om det bara är ett mycket litet steg vi tar varje dag, kan det föra oss närmare honom. Men vi får inte heller spanna våra vingar för högt, för då faller vi ofta pladask.

Gud vill förvandla människan och göra henne alltmer lik sig själv. Det som den kristna mystiken och Johannes av Korset med den vill lära oss är, att ju mer vi öppnar oss för Gud desto mer kan han göra i oss. Men i sin barmhärtighet döljer han ofta frukterna för oss själva. Vi skulle gärna vilja bokföra och säga, att nu har vi varit på reträtt om Johannes av Korset. Nu kommer jag hem och då måste jag kunna be, stå ut med de jobbiga arbetskamraterna och vara kärleksfullt uppmärksam. Annars vill jag ha pengarna för reträtten tillbaka! Jag vill se att nu

har jag varit from under hela fastetiden och nu måste det hända någonting. Nu måste något i mig ha förändrats. Men i sin ofattbara barmhärtighet döljer Gud allt detta för oss. Vi tycker snarare att det är ännu jobbigare och svårare. Vi ser ännu mer fläckarna.

Även på det har Johannes av Korset ett svar. Vi kan aldrig gör honom svarslös! Han säger, att vi skall se på fönsterrutan. Vi har tvättat och skurat den och den ser någorlunda fin ut. Så tittar solen fram och då upptäcker vi plötsligt en mängd fläckar på fönstret. Johannes menar, att ju mer Guds verklighet kommer in och skiner i vårt liv, desto tydligare ser vi också de små fläckarna. Medan vi är någorlunda syndiga, tycker vi inte att det är så farligt. Ibland kommer människor in i biktstolen och säger, att de inte har gjort något ont. Vissa barn tror att det är så de måste säga i biktstolen, eftersom de är vana vid att de alltid måste vara snälla. Men då kan de inte få avlösning. Samma sak kan drabba också andra människor. Jag kommer ihåg, att någon sade, att hon alltid levde i sitt hem och att hon därför aldrig kunde synda.

När Gud kommer in i vårt liv, riktar han sitt ljus på minsta lilla skråma, minsta ofullkomlighet. När vi ser på fönstret ser vi fläckarna. Vi får inte bli deprimerade, när vi upptäcker de små fläckarna i förstorad skala, ty det är Guds ljus som uppenbarar fläckarna för oss. Medan vi är mer likgiltiga, tycker vi att vi är ganska bra. Vi betalar ju skatt och till och med kyrkoskatt. Men när hela Guds kärlekssol lyser på oss, upptäcker vi det ena efter det andra. Det får aldrig förundra oss, om vi när vi kommer hem från en reträtt tycker oss ha blivit mycket sämre. Vi upptäcker en mängd jobbiga ting hos oss själva. Då måste vi komma ihåg att det är Guds barmhärtighet. Han vet att vi nu kan ta emot detta. Medan vi var förhårdade skulle vi inte stått ut med det eller ha vänt tillbaka och tyckt att det var för jobbigt. Men nu har vi mer instrument att tackla insikten i vår egen svaghet och synd. Tidigare bad vi för syndarnas omvändelse och tänkte då på de andra. Nu fortsätter vi att be för syndarnas omvändelse, men vi tänker då också på oss själva och inte bara på de andra.

Så kommer vi till den sista accenten, som handlar om att vi genom att låta Gud rena och frälsa oss blir Guds medarbetare i frälsningsverket. Frälsningen är inte som i den klassiska lutherdomen bara något som läggs över oss och som frikänner oss, utan vi dras in som medarbetare. Genom att låta oss frälsas, befrias genom nåden, bidrar vi till de andras frälsning. Det är mycket tydligt just i Karmels mystik. Teresa av Avila reformerade orden, inte i första hand för att erbjuda systrarna en idealisk, kontemplativ miljö, utan för att hjälpa kyrkan som präglades av splittring och annat elände, så att hon mer och mer skulle kunna rädda själar. Hon betraktade systrarna som tappra soldater som kämpade med börens och botens vapen för att rädda själar. Även om uttrycket att rädda själar är lite främmande för vår tids mentalitet, får vi tro att vi kan medverka i frälsningsverket, när vi låter Guds nåd verka i oss och befria oss. Det kontemplativa livet bygger mycket på den insikten. Man går inte så mycket i kloster för sin egen fullkomning som för att rädda själar och vara medarbetare i frälsningsverket.

Vi kan också tala om kontemplativ förbön. Till kloster kommer det ofta människor som ber om förbön. Hur gör man då? Ibland skriver man långa listor med namn och intentioner. Men så småningom blir listan så lång att man inte hinner med den. Då är det viktigt att komma ihåg, att i vår bön är alla dessa intentioner med. Om vi lever i kärleksfull uppmärksamhet mot Gud, bär vi med oss allt detta. Det finns liksom inbäddat i vårt hjärta. Förbön är inte att tänka på alla dessa människor. Då skulle vi lätt sväva ut. Man har bett oss att be för Irak. Det är bra. Men då kanske vi börjar tänka på vad som händer där. Om vi ber för någon som är svårt cancersjuk börjar vi lätt tänka på hur det är med sjukdomen. Vi kan med gott samvete bädda ner intentionerna och alla dessa människor i nöd i vårt hjärta och gå till Gud med detta, utan

att hela tiden tänka på det, för då blir vi lätt förströdda. Det finns en kontemplativ förbön som innebär, att vi med stor uppmärksamhet tar emot alla dessa intentioner och människorna i nöd. Men vi kan inte hela tiden hålla det i huvudet eller ha det på listor. Huvudsaken är att vi ännu mer koncentrerat är uppmärksamma på Guds kärlek och lägger allt detta på hans hjärta.

Den teologala grundattityden förändrar allt i vår tillvaro. Man säger ibland, att man i vissa kloster kan se om någon har en kallelse på hans eller hennes sätt att stänga en dörr. Stänger jag en dörr till Guds ära eller bara för att komma ut så fort som möjligt? De små gesterna talar sitt tydliga språk. Allt i vårt liv måste präglas om. Det gäller de vardagliga små handlingarna, vårt sätt att spendera våra pengar, pryda våra hem, tillbringa fritiden och tala de ord vi använder. Det gäller de kläder vi har. I allt måste det märkas att Gud är viktig. Det skall ske på ett fördolt och inte på något ögonskinande sätt. Det handlar om en försynt, diskret hållning, som gör att vi stänger dörren på ungefär samma sätt som vi bär fram offergåvorna till altaret. En abbedissa, Moder Tyra, säger att i klostret är kokkärnen lika heliga som altarkärnen. Först tycker vi att det låter lite märkligt och att det suddar ut gränserna. Men om vi verkligen lever i kärleksfull uppmärksamhet mot Gud, påminner oss allt om Gud. Det gäller sättet att stänga dörrar och att gå i trappor. Minsta lilla gest kan då bli en akt av tillbedjan. Vårt sätt att bemöta varandra förändras. Gud låter oss aldrig vara i fred, eller som Job säger: vi får inte ens svälja vår saliv utan att han ser oss.

Det är ett glatt budskap. I början kan man tycka att det är jobbigt och att vi aldrig får vara i fred för Gud. Men så småningom blir det vår stora lycka. Johannes vill hjälpa oss att verkligen se på Guds kärleksfulla uppmärksamhet mot oss som det underbaraste som har hänt oss och inte som för Jean-Paul Sartre som något fruktansvärt som gör att vi inte får vara i fred. Han stängde in sig på toaletten och trodde, att han där var någorlunda fri. Men vi får tro att vi överallt, i kyrkan liksom på toaletten får ta emot Guds nåd och kärlek.

Vi kan också besvara kärleken genom vår teologala organism. Tro, hopp och kärlek är slitstarka ting. Så packa ner dem i väskan! De tar ingen plats. De är alltid användbara instrument på arbetsplatsen, i tunnelbanan och överallt där vi håller hus. De kan hjälpa oss att hantera verkligheten på ett helt annat sätt. Framförallt förbinder de oss ständigt med Gud. Tänk på gummibandet! Ibland försöker vi gå långt bort ifrån Gud, men så åker vi tillbaka till Gud, där vi hör hemma. Vi blir på det sättet också fruktbara för frälsningen. Det är speciellt viktigt i vår sekulariserade tid, när vi alla har vänner och släktingar som inte har någon kontakt med Gud. Det är ett av de största sorgeämnena. Ofta möter jag mödrar som sörjer över att deras barn har vänt Kristus och Kyrkan ryggen. Risker är att man då blir förbittrad och anklagar sig själv i stället för att gå in på den teologala, kontemplativa vägen. Det enda sätt man kan hjälpa dem på är att liksom Jungfru Maria leva i ständig bön för världen. I en av de äldsta kristna målningarna, i Priscillas katakomber i Rom, ser man bilden av en kvinna i orantehållning. Man har frågat sig om det är en bild av Jungfru Maria, Kyrkan eller den enskilda människan. Vi får tro att det är allt detta. Kyrkan står i bön inför Gud, liksom Jungfru Maria. Men också vi är kallade att stå där och dra ner nåden, att ta emot den och sprida den. Då kan vi alltid vara hoppfulla. Vi lever i kärleksfull uppmärksamhet mot Gud också för de andras skull.

Därför tänker jag sluta med en text av Johannes av Korset som uttrycker det hoppfulla att vi är aktiva deltagare i frälsningsverket, när vi lever på detta sätt. Han skriver på följande sätt i sina andliga ordstäv.

Det gudomligaste av alla gudomliga verk är att samverka med Gud för själarnas frälsning. Med detta menas att den högsta fullkomligheten för varje människa i enlighet med hennes stånd och grad är att höja sig och växa i Guds efterföljelse allt efter förmåga och begåvning. Och vad än underbarare och gudomligare är, att bli hans medarbetare i omvändelsen och återlösningsverket av själarna, ty det är i detta som Guds egna verk strålar fram, och att efterfölja honom i detta innebär den allra största härlighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Predikan 1 söndagen i Fastan

Kära systrar, kära bröder. Öknen är vår andliga miljö under fastetiden. Liksom Jesus under fyrtio dagar gick ut i öknen, får hela Guds folk, liksom en gång Israels folk, gå ut i öknen. Den tiden behöver vi så innerligt väl för att öppna oss för hela evangeliet. Jesus fick kämpa med djävulen i öknen för att befria oss från de ständiga frestelser som dyker upp i vårt liv gång på gång. Det är viktigt för oss att komma ihåg, att Jesus har besegrat den onde och hans makt. Men vi ser dagligen att efterdyningarna märks i vårt liv. Då är det viktigt att komma ihåg, att det är Jesus som kämpar för oss för att befria oss från de klassiska frestelser som kan dyka upp i så många förklädningar och skepnader och som är avpassade efter oss. Den onde vet precis vår svaga punkt, och förhoppningsvis vet vi också själva, var vi är som svagast och mest tillgängliga för frestelsernas språk. Men det viktiga är att vi alltid har grundtillit till Jesus och hans godhet och barmhärtighet och att vi får använda hans kraft, kärlek och godhet för att stå emot de frestelser som hotar att förminska oss och göra oss mindre och mer sårbara.

Jesus Kristus har kommit för att befria oss från det onda, för att hjälpa oss att gå helighetens väg. Ibland glömmer vi att den djupaste meningen med vårt liv är att vi skall förvandlas så av Guds helighet att den märks i oss. Kyrkans stora önskan är att vi alla skall återspegla Jesus och hans helighet för världen, speciellt i en sekulariserad tid och miljö, som vi skulle kunna kalla en ständig öken. Många kristna upplever sitt liv i vårt samhälle så präglad av materialism och individualism som en öken. Där är det endast Jesu helighet som kan få människor att öppna sig för hans budskap. Eftersom dessa människor aldrig skulle tänka på att sätta sin fot i en kyrka eller att öppna en bibel, är det bara oss svaga, bräckliga kristna, som de aldrig riktigt kan undgå. Enligt Guds försyn lever vi mitt i världen. Vi möter alla slags människor. Det är ingen tillfällighet om vi då möter en riktigt inbiten ateist och materialist. Det är Guds försyn som sänder till oss denna människa för att vi förhoppningsvis skall kunna återspegla något av Jesu helighet, godhet, barmhärtighet och inlevelseförmåga.

Ja, kära bröder och systrar, vi måste lära oss att se på vårt liv i det ljuset, att Gud vill använda oss för att sprida sitt goda budskap. Ibland är vi kristna alltför benägna att beklaga oss över hur jobbigt det är att vara kristen i ett postkristet Europa av idag. Det är mycket lätt att fastna på gnällfronten och bara beklaga oss över hur svårt det kan vara. Men egentligen är det oerhört spännande. Varje dag är ett äventyr då Gud sänder ut oss på missionsresa. Vi kanske inte tänker på vårt liv i den meningen. Men just fastetiden kan hjälpa oss att förstå hur viktigt det är, att vi deltar i Jesu verk för att rädda världen ur onskans grepp.

Vi får inte heller överdriva och säga, att onskan endast finns där ute. Den finns också i oss. Varje lem i kyrkan är en syndare. Ibland får vi synbara bevis på det genom tidningarnas nyhetssidor. Vi kan aldrig sätta oss på våra höga hästar och säga, att vi inte är beroende av synd och svaghet. Tvärtom. Men det glada budskapet är att Herren har kommit för att frälsa syndare, inte rättfärdiga. Det är Jesu budskap till oss kristna. Så fortsätt att gå i kyrkan, att

åka på reträtter, och att läsa Bibeln och glöm inte bort att vi också är syndare som behöver Guds ständiga nåd och förlåtelse. Det är det vi får vittna om för dem som inte har mött Jesus, att han är den förlåtande, helande, barmhärtige Herren, som har tagit upp kampen mot ondskan och dess makter. Därför kan vi egentligen aldrig vara oroliga, när vi ser hur mycket mänsklig synd och svaghet som finns i vårt hjärta och i världens hjärta, hur hemskt det än är. Det förra århundradet visade oss med all tydlighet hur djup mänsklig ondska kan bli. Men ändå får vi aldrig ge upp hoppet, för vi vet att i grunden är den ondes makt bruten. Men vi har alla kallelsen att medverka till att svallvågorna och efterdyningarna försvinner. Gud har anförtrott oss vår lilla del av världen, för att vi där skall tända hans ljus och låta det sprida sig.

I vår moderna ökentid, i vår sekulariserade miljö blir vi kristna så sällsynta, att vi också är intressanta. Men vi studeras också minutiöst. Man synar oss i sömmarna. Om man då ser någonting som inte är riktigt bra, säger man genast: så är kyrkan, så är kristendomen. Så är Jesus. Därför är det kanske ännu viktigare, att vi i denna postkristna tid strävar efter helighet, för det kan alltid få människor att upptäcka Jesus. I kväll i vår domkyrka kommer ett tjugotal människor att tas emot antingen som dopkandidater eller som konvertiter. Också i dag finns det människor som finner Kristus. Ofta sker det genom ett möte med en kristen som har kunnat förmedla något av Jesu helighet eller i alla fall insikten i att vara en förlåten syndare. Vi kan alla till dem som vi möter förmedla, att vi är förlåtna, helade syndare, som dag efter dag måste tacka Herren för hans oändliga barmhärtighet i vårt liv.

Fastetiden, vår ökentid, är en tid av oändlig nåd. Guds brännheta kärlek vill förtära våra svagheter och brister. När det riktigt bränner till i vårt liv, när det kör ihop sig, när det blir jobbigt, kan vi i det ana något av Guds hand, att han vill befria oss från något. Denna helg har vi talat mycket om Johannes av Korset. Han har ett ord, som man knappast vågar citera i möblerade rum. Hans ord är chockerande. Han säger att vi skall söka att bli föraktade, mer än att bli ärade. Det strider mot allt det vi tycker är fint och vackert. Samtidigt vet vi, att just när vi söker att bli lika Kristus och gå in på hans väg, kan vi aldrig undgå att ibland bli föraktade och hånade och att man ser ner på oss och betraktar oss som mindre vetande.

Att dela något av Kristi förakt kan få vårt hårda hjärta att mjukna upp och att ge oss en oändlig medkänsla med alla dem som också blir föraktade. I varje kultur och samhälle finns det några som föraktas. Om vi ställer oss på deras sida, får vi tro, att vi också står Jesus närmare. Så kanske Johannes av Korsets råd kan vara något att åtminstone tänka på under fastan: att söka mer förakt för Jesu skull än ära, uppskattning, bekräftelse. Kanske det kan hjälpa oss att förstå något av den oändliga barmhärtigheten i hans hjärta, han som valde den sista platsen, han som valde att stå på de föraktades sida. Låt oss därför i fastetiden inte slå oss till ro utan upptäcka, att Gud vill något med vårt liv, att han har en stor och underbar uppgift, men att den också kan ge oss del av det som var hans lott under detta jordeliv: hån, förakt, utstötning. Vi får aldrig vara rädda för att vi fått privilegiet att också dela något av detta som hans lärjungar. Det är en stor nåd när vi får lida för vår kristna tro. Hur många har inte kommit till vårt land just för att de fick lida för sin tro? Hur många riskerar inte att avvisas från Sverige i dessa dagar? Ja, det är en hård verklighet vi lever i. Men om vi tillhör Jesus Kristus i liv och i död, då har vi en trygghet, en frid som ingen kan ta ifrån oss. Det är bara vi själva som självmant och frivilligt kan säga nej. Låt oss därför i fastetiden verkligen förnya vår överlåtelse till Jesus Kristus.